

51/2014

Luonnonsuojelu- ja ympäristörikossäännösten tarkistaminen

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

51/2014

Luonnonsuojelu- ja ympäristörikossäännösten tarkistaminen

15.10.2014

Julkaisun nimi	Luonnonsuojelu- ja ympäristörikossäännösten tarkistaminen		
Tekijä	Luonnonsuojelu- ja ympäristörikostyöryhmä Puheenjohtaja Lena Andersson, sihteeri Ville Hinkkanen		
Oikeusministeriön julkaisu	51/2014 Mietintöjä ja lausuntoja		
OSKARI numero	OM 3/41/2014	HARE numero	OM004:00/2014
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-402-0		
URN	URN:ISBN:978-952-259-402-0		
Pysyvä osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-402-0		
Asia- ja avainsanat	ympäristörikokset, luonnonsuojelu		
Tiivistelmä	<p>Hallituksen esityksen muotoon laaditussa mietinnössä ehdotetaan, että rikoslain 48 lukuun lisättäisiin uusi törkeää luonnonsuojelurikosta koskeva rangaistussäännös. Luonnonsuojelurikos voitaisiin arvioida törkeäksi, jos se on kokonaisuutena arvostellen törkeä ja siinä tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä, rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai siinä aiheutetaan vakavaa vaaraa tai vahinkoa eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle. Rangaistusasteikko olisi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.</p> <p>Törkeää ympäristön turmelemista koskevaan rangaistussäännökseen lisättäisiin kaksi ankaroittamisperustetta. Ympäristön turmeleminen voitaisiin arvioida törkeäksi, jos siinä tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti. Muutoksen johdosta kumottaisiin ankaroittamisperuste, joka koskee rikoksen tekemistä viranomaisen määräyksestä tai kiellosta huolimatta. Kumoaminen on luonteeltaan lähinnä teknisluonteinen, eikä tarkoituksena ole tältä osin muuttaa rangaistussäännöksen asiallista soveltamisalaa.</p> <p>Lisäksi mietinnössä ehdotetaan ympäristön turmelemista ja tuottamuksellisen ympäristön turmelemista koskevien tunnusmerkistöjen selventämistä muuttamatta niitä asiallisesti.</p>		

15.10.2014

Publikationens titel	Revidering av bestämmelserna om naturskydds- och miljöbrott		
Författare	Arbetsgruppen för naturskydds- och miljöbrott Ordförande Lena Andersson, sekreterare Ville Hinkkanen		
Justitieministeriets publikation	51/2014 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	OM 3/41/2014	HARE nummer	OM004:00/2014
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-402-0		
URN	URN:ISBN:978-952-259-402-0		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-402-0		
Sak- och nyckelord	miljöbrott, naturvård och naturskydd		
Referat	<p>I betänkandet, som utformats som en regeringsproposition, föreslås det att en ny straffbestämmelse om grovt miljöskyddsbrott fogas till 48 kap. i strafflagen. Ett naturskyddsbrott ska kunna betraktas som grovt, om brottet bedömt som en helhet är grovt och genom brottet eftersträvas avsevärd ekonomisk vinning, brottet begås särskilt planmässigt eller genom brottet förorsakas allvarlig fara eller skada för bevarandet av en art, ett naturområde eller något annat naturföremål. Straffskalan är enligt förslaget fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.</p> <p>Det föreslås att två kvalificeringsgrunder fogas till straffbestämmelsen om grov miljöförstöring. Miljöförstöring ska kunna betraktas som grov, om genom miljöförstöringen eftersträvas avsevärd ekonomisk vinning eller brottet begås särskilt planmässigt. Med anledning av ändringen upphävs den kvalificeringsgrund som gäller när brottet begås trots en myndighets påbud eller förbud. Upphävandet är närmast av teknisk karaktär, och meningen är inte att ändra det sakliga tillämpningsområdet för straffbestämmelsen till dessa delar.</p> <p>I betänkandet föreslås dessutom att de rekvisit som gäller miljöförstöring och miljöförstöring av oaktsamhet förtydligas genom att de ändras i sak.</p>		

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 26 päivänä helmikuuta 2014 työryhmän selvittämään tarvetta tarkistaa luonnonsuojelu- ja ympäristörikoksia koskevaa lainsäädäntöä. Työryhmän tehtävänä oli asettamispäätöksen mukaan selvittää tarvetta

- säätää rikoslakiin törkeää luonnonsuojelurikosta koskeva säännös ottaen erityisesti huomioon yleiset kriminalisointiperiaatteet
- tarkistaa törkeän ympäristön turmelemisen (rikoslain 48 luvun 2 §) kvalifiointiperusteita
- muuttaa ympäristön turmelemisen (RL 48:1), törkeän ympäristön turmelemisen (RL 48:2) ja tuottamuksellisen ympäristön turmelemisen (RL 48:4) rikosnimikettä siten, että nimikkeet vastaisivat paremmin rikosten luonnetta vaarantamisrikoksina
- parantaa lainsäädäntöteknisin muutoksin ympäristön turmelemista koskevaan rangaistussäännökseen (RL 48:1) täsmällisyyttä ja luettavuutta ottaen huomioon laillisuusperiaatteen vaatimukset.

Työryhmän ehdotus tuli laatia hallituksen esityksen muotoon siltä osin kuin työryhmä päätyy esittämään lainsäädännön muuttamista. Työryhmän toimikausi oli 1.3.—30.9.2014. Työryhmä kokoontui 10 kertaa.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin lainsäädäntöjohtaja *Lena Andersson* oikeusministeriöstä sekä jäseniksi hallitussihteeri *Tia Laine-Ylijoki-Laakso* ympäristöministeriöstä (sijaisena hallitussihteeri *Minna Pappila*), poliisitarkastaja *Seppo Sivula* sisäministeriöstä, kihlakunnansyyttäjä *Heidi Nummela* Itä-Uudenmaan syyttäjänvirastosta, lakimies *Merja Maijala-Liljestrand* Tullista, käräjätuomari *Petteri Plosila* Helsingin käräjäoikeudesta, asianajaja *Antti Riihelä* Suomen Asianajajaliitosta, FT *Heli Jutila* Suomen luonnonsuojeluliitto ry:stä ja erityisasiantuntija *Ville Hinkkanen* oikeusministeriöstä. Ville Hinkkanen toimi myös työryhmän sihteerinä. Työryhmä kuuli asiantuntijoina päälakimies *Risto Airikkalaa* Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:stä ja lakimies *Tapio Korhosta* Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta.

Työryhmä ehdottaa, että rikoslakiin lisättäisiin uusi törkeää luonnonsuojelurikosta koskeva rangaistussäännös. Luonnonsuojelurikos voitaisiin arvioida törkeäksi, jos se on kokonaisuutena arvostellen törkeä ja siinä tavoitellaan huomattavaa tabudellista hyötyä, rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai siinä aiheutetaan vakavaa vaaraa tai vahinkoa eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle. Rangaistusasteikko olisi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Törkeää ympäristön turmelemista koskevaan rangaistussäännökseen lisättäisiin kaksi ankaroittamisperustetta. Ympäristön turmeleminen voitaisiin arvioida törkeäksi, jos siinä tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti. Lisäksi ehdotuksessa ehdotetaan ympäristön turmelemista ja tuottamuksellisen ympäristön turmelemista koskevien tunnusmerkistöjen selventämistä muuttamatta niitä asiallisesti.

Mietintöön sisältyy kolme eriävää mielipidettä.

Saataan työnsä valmiiksi työryhmä kunnioittavasti luovuttaa mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä päivänä kuuta 2014

Lena Andersson

Tia Laine-Ylijoki-Laakso

Seppo Sivula

Heidi Nummela

Marja Majjala-Liljestrand

Petteri Plosila

Antti Riihelä

Heli Jutila

Ville Hinkkanen

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAINEN SISÄLTÖ	12
YLEISPERUSTELUT	13
1 Johdanto	13
2 Nykytila	15
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	15
2.1.1 Ympäristön turmelemista koskevat rangaistussäännökset	15
2.1.2 Luonnonsuojelurikokset	16
2.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja kansainvälinen kehitys	18
2.3 Nykytilan arviointi	21
2.3.1 Ympäristön turmeleminen	21
2.3.2 Törkeä ympäristön turmeleminen	22
2.3.3 Luonnonsuojelurikos	23
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	24
3.1 Ympäristön turmeleminen	24
3.2 Törkeä ympäristön turmeleminen	25
3.3 Törkeä luonnonsuojelurikos	26
4 Esityksen vaikutukset	30
4.1 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	30
4.2 Ympäristövaikutukset ja yhteiskunnalliset vaikutukset	31
4.3 Taloudelliset vaikutukset	31
5 Asian valmistelu	32
6 Riippuvuus muista esityksistä	32
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	33
7 Lakiehdotuksen perustelut	33
7.1 Rikoslaki	33
7.2 Luonnonsuojelulaki	43
7.3 Laki valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta	43
7.4 Laki Suomen talousvyöhykkeestä	44
7.5 Laki Metsähallituksen erävalvonnasta	44

8	Voimaantulo	45
9	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	45
	LAKIEHDOTUKSET JA RINNAKKAISTEKSTIT	47
	LAGFÖRSLAG OCH PARALLELLTEXTER	56
	ERIÄVÄT MIELIPITEET	65

**Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain
48 luvun muuttamisesta ja eräksi siihen
liittyviksi laeiksi**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslakiin lisättäisiin uusi törkeää luonnonsuojelurikosta koskeva rangaistussäännös. Luonnonsuojelurikos voitaisiin arvioida törkeäksi, jos se on kokonaisuutena arvostellen törkeä ja siinä tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä, rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai siinä aiheutetaan vakavaa vaaraa tai vahinkoa eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle. Rangaistusasteikko olisi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta.

Törkeää ympäristön turmelemista koskevaan rangaistussäännökseen lisättäisiin kaksi ankaroittamisperustetta. Ympäristön turmeleminen voitaisiin arvioida törkeäksi, jos siinä tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti. Muutoksen johdosta kumottaisiin ankaroittamisperuste, joka koskee rikoksen tekemistä viranomaisen määräyksestä tai kiellosta huolimatta.

Lisäksi ehdotuksessa ehdotetaan ympäristön turmelemista ja tuottamuksellisen ympäristön turmelemista koskevien tunnusmerkistöjen selventämistä muuttamatta niitä asiallisesti.

Luonnonsuojelulakiin, valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annettuun lakiin, Suomen talousvyöhykkeestä annettuun lakiin ja Metsähallituksen erävalvonnasta annettuun lakiin tehtäisiin uudistuksen edellyttämät muutokset rikoslakia koskeviin viittauksiin.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Ympäristöperusoikeutta koskevan perustuslain 20 §:n 1 momentin säännöksen mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Säännös korostaa luonnon monimuotoisuuden painoarvoa oikeusjärjestelmässämme.

Suomi on myös kansainvälisin sopimuksin ja EU:n jäsenvaltiona sitoutunut useiden lajien ja niiden elinympäristöjen suojeluun. Suojeluun velvoittavat erityisesti neuvoston direktiivi 92/43/ETY luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta (luontodirektiivi), Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/147/EY luonnonvaraisten lintujen suojelusta (lintudirektiivi), Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/35/EY ympäristövastuusta ympäristövahinkojen ehkäisemisen ja korjaamisen osalta (ympäristövastuudirektiivi) sekä neuvoston asetus N:o 338/97 luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä (CITES-asetus). Kansainvälisesti luonnon monimuotoisuuden suojelua koskee muun muassa biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (Rio de Janeiron yleissopimus, SopS 78/1994).

Euroopan komissio on 13.6.2007 antanut suosituksen (2007/425/EY) luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97 täytäntöönpanon valvontatoimista. Suosituksen mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että asetuksen rikkomisista määrättävät rangaistukset estävät luonnonvaraisilla lajeilla käytävään kauppaan liittyviä rikoksia, että rangaistuksia sovelletaan yhdenmukaisesti ja että rangaistuksissa otetaan huomioon muun muassa yksilöiden markkina-arvo, rikokse[n] kohteena olevien lajien suojeluarvo ja rikokseen liittyvät kustannukset (kohta II c).

Euroopan komission mukaan luonnonvaraisten eläinten ja kasvien kaupasta on tullut yksi kannattavimmista rikollisista toiminnoista maailmanlaajuisesti ja se on eräs vakavan järjestäytyneen rikollisuuden muodoista (Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille, EU:n lähestymistapa luonnonvaraisten eläinten ja kasvien laitto-man kaupan torjuntaan. COM(2014) 64 final). Suomi on muiden maiden ohella sitoutunut ehkäisemään näitä rikoksia.

Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat marraskuussa 2008 direktiivin ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin (2008/99/EY, ympäristörikosdirektiivi). Direktiivin tavoitteena on taata ympäristönsuojelun korkea taso säätämällä vähimmäisvaatimukset vakavien ympäristöä vahingoittavien tekojen rangaistavuudesta. Direktiivi sisältää teonkuvaukset ja säännökset oikeushenkilön rangaistusvastuusta, mutta ei velvoiteita rangaistuslajeista tai -tasoista. Direktiivi on Suomessa pantu täytäntöön rikoslain muutoksella 1073/2010 (ks. HE 157/2010 vp).

Edelleen voimassa olevan pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman (22.6.2011) mukaan ympäristö jätetään tuleville sukupolville paremmassa kunnossa, ja Suomea rakennetaan luonnon monimuotoisuuden vaalimisen edelläkävijämaaksi. Ohjelman mukaan hallitus tehostaa luonnon monimuotoisuuden suojelua (s. 69). Myös kansallinen ympäristörikosten seurantaryhmä (20.9.2013), ympäristörikosten avainsyyttäjät (4.10.2013) ja Suomen luonnonsuojeluliitto (5.12.2012) ovat ehdottaneet luonnonsuojelu- ja ympäristörikossäännösten tarkistamista.

Ympäristö- ja luonnonsuojelurikoksista säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvussa. Luonnonsuojelurikoksesta ei ole nykyään säädetty törkeää tekemuotoa. Ympäristön turmelemista tai luonnonsuojelurikosta koskevissa säännöksissä ei myöskään oteta erikseen huomioon huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua tai erityistä suunnitelmallisuutta. Yksittäiset poikkeuksellisen törkeät luonnonsuojelurikokset voivat kuitenkin käytännössä kohdistua useisiin eläin- tai kasvilajeihin, osoittaa huomattavaa suunnitelmallisuutta tai olla luonteeltaan kansainvälisiä. Rikosten motiivina voi olla huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu, ja rikoksiin liittyvät korvausarvot voivat yksittäistapauksissa olla huomattavan suuria.

Ympäristö- ja luonnonsuojelurikoksia koskevat rangaistussäännökset täyttävät Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet sekä Suomen velvoitteet Euroopan unionin jäsenvaltiona. Luonnonsuojelu- ja ympäristörikoksia koskevia rangaistussäännöksiä tulisi kuitenkin edellä kuvatun johdosta arvioida uudelleen siten, että rikosten luonne talousrikoksina ilmenisi myös itse rangaistussäännöksistä ja niistä säädettävät seuraamukset vastaisivat paremmin rikosten moitittavuutta.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Ympäristön turmelemista koskevat rangaistussäännökset

Ympäristön turmelemista koskevista rikoksista säädetään rikoslain 48 luvussa. Lisäksi erityislait kuten ympäristönsuojelulaki ja jätelaki sisältävät ympäristöä koskevia rangaistussäännöksiä, joista voidaan tuomita sakkorangaistukseen.

Rikoksen perustunnusmerkistöstä, ympäristön turmelemisesta, säädetään rikoslain 48 luvun 1 §:ssä. Säännöksen 1 momentin 1 kohta sisältää yleisen ympäristön pilaamista koskevan rangaistussäännöksen. Ympäristön turmelemisesta tuomitaan muun muassa se, joka tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti (1 k) siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista. Säännöksen 2 ja 3 kohdassa sekä 3 momentissa säädetään rangaistavaksi eräiden ympäristönsuojelua koskevien erityislakien sekä Euroopan unionin säädösten rikkominen. Ympäristön turmelemisesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Törkeästi ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 2 §:ssä. Vastaaja voidaan tuomita törkeästi tekemuodosta, jos ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri (1 k) tai rikos tehdään rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitetun menettelyn johdosta saadusta viranomaisen määräyksestä tai kiellosta huolimatta. Rangaistusasteikko on vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta vankeutta.

Rikoslain 48 luvun 3 §:ssä säädetään rikoksen lievästä tekemuodosta, ympäristörikkomuksesta. Jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, on rikoksenteijä tuomittava ympäristörikkomuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Ympäristön turmeleminen, törkeä ympäristön turmeleminen ja ympäristörikkomus ovat rangaistavia ainoastaan tahallisena tai törkeästi huolimattomuudesta tehtyinä. Luvun 4 §:ssä säädetään rangaistavaksi rikoksen tuottamuksellinen tekemuoto, tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen. Säännöksen soveltaminen edellyttää, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri. Tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Vuosina 2005–2012 esitutkintaviranomaisten tietoon on tullut vuosittain keskimäärin 150 ympäristön turmelemista, viisi törkeää ympäristön turmelemista, 207 ympäristörikkomusta ja viisi tuottamuksellista ympäristön turmelemista. Tietoon tulleiden rikosten määrä kasvoi 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa, mutta on sittemmin pysynyt vakaana.

Rikosten tekotavoista ei ole käytettävissä systemaattista tutkimustietoa. Kansallisen ympäristörikosseurantaryhmän vuoden 2013 ympäristörikoskatsauksen (12.5.2014) mukaan törkeät ympäristön turmelemiset koskevat tyypillisesti jätteiden varastointia ja hävittämistä sekä muita jätteiden käsittelyyn liittyviä laiminlyöntejä. Tullin tutkimat ympäristörikkokset koskevat pääasiassa SER-jätteiden tai käytettyjen akkujen vientiä. Rajavartiolaitoksen tietoon tulee alusten laittomia öljypäästöjä, mutta päästöjen tehostunut valvonta on viime vuosina vähentänyt niiden määrää.

Käräjäoikeuksissa on vuosina 2005–2012 luettu vuosittain syyksi keskimäärin 40 ympäristön turmelemista, yksi törkeä ympäristön turmeleminen ja kolme tuottamuksellista ympäristön turmelemista. Ympäristörikkomuksia luetaan syyksi keskimäärin 40 tapaus-ta, joista noin 30 käsitellään rangaistusmääräysmenettelyssä.

Ympäristön turmelemisesta tuomitaan pääsääntöisesti sakkorangaistukseen (85 %), päiväsakkojen lukumäärä on keskimäärin 50. Joka kuudes vastaaja tuomitaan ehdolliseen vankeuteen (keskipituus 3,9 kk). Törkeästä ympäristön turmelemisesta tuomitaan keskimäärin kahden vuoden vankeusrangaistukseen. Ympäristörikkomuksesta tuomitaan sakkorangaistukseen, rangaistusmääräysmenettelyssä keskimäärin 13 päiväsakkoon ja tuomioistuimessa käsiteltävissä tapauksissa keskimäärin 25 päiväsakkoon. Myös tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta tuomitaan tyypillisesti sakkoja.

Keskimäärin 23 prosenttia esitutkintaviranomaisten tietoon tulleista ympäristörikosepäilyistä johtaa rikoksen lukemiseen syyksi käräjäoikeuden tuomiossa tai rangaistusmääräysmenettelyssä (laskettu Tilastokeskuksen tiedoista 2005–2012). Osuus vaihtelee rikosnimikkeittäin 20 ja 60 %:n välillä, ja on hiukan matalampi kuin kaikissa rikoksissa keskimäärin. Vuosina 2007–2011 noin 52 prosenttia poliisin tietoon tulleista rikoslakirikoksista johti syyksi lukevaan tuomioon tai rangaistusmääräykseen (Rikollisuustilanne 2013, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 266, s. 306). Kuten muissakin rikoslajirikoksissa, eniten rikoksia karsiutuu pois esitutkintavaiheessa. Ympäristörikoskatsauksen vuodelta 2013 mukaan noin kolmannes rikoksista selvitetään. Esimerkiksi jätteitä maastoon jättänyttä henkilöä ei aina pystytä saamaan selville.

2.1.2 Luonnonsuojelurikokset

Luonnonsuojelua koskevat rikokset on nykyään porrastettu kahdeksi rangaistussäännökseksi.

Luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 §:ssä. Rikoksesta tuomitaan muun muassa se, joka oikeudettomasti hävittää tai turmelee luonnonsuojelulaissa tai sen

nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn taikka toimenpiderajoituksen alaisen tai toimenpidekieltoon määrätyn luonnonalueen, eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen (1 mom. 1 k). Rangaistavaa on myös muun muassa tällaisen kohteen tuonti, vienti, myynti tai osti (1 mom. 2 k). Luonnonsuojelurikoksesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Luonnonsuojelurikoksena ei pidetä tekoa, jonka merkitys luonnonsuojelun kannalta on vähäinen (RL 48:5.4). Rikoksen lievistä tekemuodosta (luonnonsuojelurikkomus), joka on myös osin itsenäinen teko tyyppi, säädetään luonnonsuojelulain 58 §:ssä. Luonnonsuojelurikkomuksesta voidaan tuomita sakkorangaistus.

Esitutkintaviranomaisten tietoon on 2000-luvulla tullut vuosittain keskimäärin noin 40 luonnonsuojelurikosta ja 30 luonnonsuojelurikkomusta. Rikosten määrä ei ole viime vuosina kasvanut.

Rikosten tekotavoista ei ole käytettävissä systemaattista tutkimustietoa. Kotimaiset rikokset ovat koskeneet esimerkiksi metsän hakkuuta liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikoilla, ruoppaamista luonnonsuojelualueilla vastoin rauhoitusmääräyksiä, rauhoitettujen kasvien keräämistä sekä rauhoitettujen eläinten surmaamista (esimerkiksi laulujoutsen, maakotka, tuulihaukka, merimetso, valkuposkihanhi, naurulokki, selkälokki) tai pesien hävittämistä. Tulli on vuosina 2009–2013 tutkinut tietoon tulleista luonnonsuojelurikoksista vuosittain keskimäärin viisi, luonnonsuojelurikkomuksista kahdeksan. Tullin tietoon tulleissa tapauksissa on tyypillisesti kyse postilähetyksinä tai matkustajatuomisina maahantuoduista luvanvaraisista eläin- tai kasviperäisistä tavaroista. Maahan on tuotu esimerkiksi krokotiilin- tai elefantinnahkaisia nahkatuotteita, rauhoitettuja koristekasveja sekä rauhoitettujen eläinlajien kuolleita yksilöitä ja niiden osia. (Ympäristörikoskatsaus vuodelta 2013, Suomen kansallinen ympäristörikosseurantaryhmä 12.5.2014.)

Käräjäoikeuksissa ja rangaistusmääräysmenettelyssä on vuosina 2005–2012 luettu syyksi vuosittain keskimäärin 6 luonnonsuojelurikosta ja 13 luonnonsuojelurikkomusta. Kummastakin rikoksesta tuomitaan tyypillisesti sakkorangaistus, luonnonsuojelurikoksesta keskimäärin 34 päiväsakkoa ja luonnonsuojelurikkomuksesta 12 päiväsakkoa. Luonnonsuojelurikoksesta päär rikoksena on tuomittu myös ehdollista vankeutta (4 % tapauksista), keskipituudeltaan 6,5 kuukautta.

Esitutkintaviranomaisten tietoon tulleista luonnonsuojelurikoksista noin 16 prosenttia ja luonnonsuojelurikkomuksista noin 49 prosenttia (2005–2012) johtaa syyksi lukevaan tuomioon tai rangaistusmääräykseen.

2.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja kansainvälinen kehitys

Ympäristö- ja luonnonsuojelua koskevat rikosoikeudelliset säännökset ovat läheisessä yhteydessä erilaisiin hallinnollisiin normeihin, ja sääntelyratkaisut vaihtelevat maittain. Euroopan komissio on 7 päivänä helmikuuta 2014 antamassaan tiedonannossa (COM(2014) 64 final) arvioinut, että luonnonvaraisten eläinten ja kasvien laittomasta kaupasta määrättävien rikosoikeudellisten seuraamusten taso vaihtelee suuresti jäsenvaltioittain. Joissakin jäsenvaltioissa seuraamusten enimmäistaso on alle yksi vuosi vankeutta.

Myös ympäristörikoksia koskevat käytännöt ja rikosten ilmitulo vaihtelevat. Esimerkiksi Ruotsissa esitutkintaviranomaiset kirjaavat vuosittain useita tuhansia epäiltyjä ympäristökaaren mukaisia ympäristörikoksia, kun Suomessa ympäristörikoksia tulee viranomaisten tietoon vuosittain noin 500. Suomen ja Ruotsin eroja on tältä osin selvitetty tarkemmin Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksessa (Sahramäki, Iina & Kankaanranta, Terhi, 2014. Vihreämpää rajan toisella puolella? Vertaileva tutkimus ympäristörikollisuuden torjunnasta ja tutkinnasta Suomessa ja Ruotsissa).

Seuraavassa esitellään lähemmin Ruotsin, Tanskan, Norjan ja Saksan ympäristö- ja luonnonsuojelurikoksia koskevia säännöksiä.

Ruotsi. Ympäristö- ja luonnonsuojelurikoksista säädetään Ruotsin ympäristökaaren (*Miljöbalk*) 29 luvussa.

Ympäristörikoksesta (*miljöbrott*, 29:1 1 st.) voidaan tuomita sakkoa tai enintään 2 vuotta vankeutta, törkeästä ympäristörikoksesta (*grovt miljöbrott*, 2 st.) vähintään 6 kuukautta ja enintään 6 vuotta vankeutta. Törkeyttä arvioitaessa on otettava huomioon aiheutui-ko teosta tai olisiko siitä voinut aiheutua laajoja, pysyviä vahinkoja, onko teko muutoin ollut erityisen vaarallinen tai sisältänyt tietoista vakavien riskien ottamista ja jos tekijältä on edellytetty erityistä tarkkaavaisuutta tai taitoa, onko hän syyllistynyt vakavaan laiminlyöntiin.

Säännös kattaa vain osan Suomen rikoslain ympäristön turmelemista koskevan säännöksen alasta. Ympäristökaaressa on lisäksi kriminalisoitu erikseen ympäristölle vaarallinen kemikaalien käsittely (*miljöfarlig kemikaliehantering*, 29:3, sakkoa tai enintään 2 vuotta vankeutta), luvaton kemikaalien käsittely (*olovlig kemikaliehantering*, 29:3 a, sakkorangaistus), kemikaalirekisteröintirikos ja törkeä kemikaalirekisteröintirikos ((*grovt*) *kemikalieresteringsbrott*, 29:3 b, sakko tai enintään 2 v vankeutta, törkeässä tekemuodossa 6 kk–6 v), luvaton ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan harjoittaminen (*otillåten miljöverksamhet*, 29:4, sakko tai enintään 2 v vankeutta), luvaton jätteiden kuljettaminen (*otillåten avfallstransport*, 29:4 a, sakko tai enintään 2 v vankeutta), ympäristövalvonnan vaikeuttaminen (*försvärande av miljökontroll*, 29:5, sakko tai enintään 2 v vankeutta), ympäristöä koskevan tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti (*bristfällig miljöinformation*, 29:6, sakko tai enintään 2 v vankeutta) sekä roskaaminen ja roskaamisrikkomus (*nedskräpning*, sakko tai enintään 1 v vankeutta);

nedskräpningsförseelse, rikesakko, 29:7). Lisäksi lakiin sisältyy kaksi blankorangaistus-säännöstä (29:8, sakko tai enintään 2 vankeutta; 29:9, sakko), joissa viitataan lukuisiin ympäristökaaren kohtiin.

Myös luonnonsuojelua koskevista rikoksista säädetään ympäristökaaren 29 luvussa. Luvun 2 §:ssä säädetään rangaistavaksi rikos luonnonsuojelualueita kohtaan (*brott mot områdesskydd*, sakko tai enintään 2 v vankeutta), 2 a §:ssä aluesuojelurikkomus (*förseelse mot områdesskydd*, sakko) ja 2 b §:ssä lajisuojelurikos (*artskyddsbrott*, sakko tai enintään 2 v vankeutta).

Törkeästä lajisuojelurikoksesta (*grovt artskyddsbrott*, MB 29:2 b 2 st.) tuomitaan vankeutta vähintään 6 kuukautta ja enintään 4 vuotta. Törkeyttä arvioitaessa otetaan erityisesti huomioon onko teko kohdistunut erityisen uhanalaiseen, harvinaiseen, tai muutoin suojelunarvoiseen lajiin ja onko teko osa rikollista toimintaa, jota on harjoitettu systemaattisesti ja pitkäkestoisesti, suuressa laajuudessa tai taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

Tanska. Ympäristönsuojelua koskevat rangaistussäännökset sisältyvät Tanskan ympäristönsuojelulain (*lov om miljøbeskyttelse*) 110 §:ään. Säännöksen 1 momentti sisältää sakkouhkaisen blankorangaistussäännöksen, 2 momentissa säädetään rikoksen törkeästä tekemuodosta. Törkeästä tekemuodosta voidaan tuomita enintään kaksi vuotta vankeutta. Rikos katsotaan törkeäksi, jos rikoksessa on aiheutettu vahinkoa ympäristölle tai sellaisen vahingon vaaraa taikka rikoksessa on tavoiteltu taloudellista hyötyä.

Luonnonsuojelua koskevista rangaistuksista säädetään Tanskan luonnonsuojelulain (*lov om naturbeskyttelse, naturbeskyttelsesloven; 933/24.9.2009*) 89 §:ssä. Perustunnusmerkistön mukaisesta rikoksesta tuomitaan sakkorangaistus. Säännöksen 2 momentissa säädetään törkeästä tekemuodosta, josta voidaan tuomita enintään yksi vuosi vankeutta. Kvalifiointiperusteita ovat vahingon tai sen vaaran aiheuttaminen lain suojelemille intresseille sekä taloudellisen hyödyn tavoitteleminen. Säännökset sisältävät lisäksi yleisen toissijaisuuslausekkeen.

Norja. Ympäristön pilaamista koskevat rangaistussäännökset sisältyvät pilaantumisen ehkäisemistä ja jätteitä koskeva lakiin (*Lov om vern mot forurensninger og om avfall, forurensningsloven, LOV-1981-03-13-6*). Ympäristön saastuttamisesta (*forurensning*) voidaan lain 78 §:n mukaan tuomita sakkoa tai enintään kolme kuukautta vankeutta. Säännöksellä on kaksi törkeää tekoa koskevaa sivuasteikkoa. Saastuttamisesta voidaan tuomita enintään kaksi vuotta vankeutta, jos teko on aiheuttanut suuren vahingon tai haitan vaaraa taikka siihen liittyy muita raskauttavia asianhaaroja. Mikäli teko on aiheuttanut vaaraa ihmisten hengelle tai terveydelle, voidaan tuomita enintään viisi vuotta vankeutta. Lisäksi laissa säädetään erikseen luvattomasta jätteiden käsittelystä (79 §, sakko tai enintään 3 kk vankeutta).

Luonnonsuojelurikoksista säädetään luonnon monimuotoisuutta koskevassa laissa (*Lov om forvaltning av naturens mangfold, naturmangfoldloven, 2009-06-19 nr 100*). Perustunnusmerkistön mukaisesta luonnonsuojelurikoksesta (75 §) säädetään rangaistukseksi sakkoa tai enintään yksi vuosi vankeutta. Törkeän tekemuodon rangaistusasteikko on sakko tai enintään kolme vuotta vankeutta (2 mom.). Törkeyttä arvioitaessa on otettava

huomioon, onko teko aiheuttanut huomattavaa (*betydelig*) vahinkoa tai sen vaaraa luonnon monimuotoisuudelle, onko vahinkoa pidettävä peruuttamattomana, syyllisyyden aste sekä se, onko rikoksenteijä toteuttanut vahinkoa ehkäiseviä tai rajoittavia toimia.

Saksa. Ympäristörikoksista säädetään Saksan rikoslain 29 luvussa, ja ne on jaettu lukuisiksi erityissäännöksiksi.

Vesistön pilaamisesta (§ 324 *Gewässerverunreinigung*) ja maapohjan pilaamisesta (§ 324a *Bodenverunreinigung*) voidaan tuomita sakkoa tai enintään viisi vuotta vankeutta. Mikäli tekijä toimii tuottamuksesta, on asteikko sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta. Yritys on rangaistava.

Ilman pilaamisesta (§ 325 *Luftverunreinigung*) voidaan tuomita sakkoa tai enintään viisi vuotta vankeutta, mikäli kyse on yritystoiminnassa tehdystä teosta. Mikäli tekijä toimii tuottamuksesta, on asteikko sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta. Mikäli kyse ei ole yritystoiminnassa tehdystä teosta on asteikko sakkoa asteikko sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta. Mikäli teko on tehty sanotussa tapauksessa huolimattomuudesta, on asteikko sakkoa tai enintään vuosi vankeutta.

Melun, värinän tai ionisoimattoman säteilyn aiheuttamisesta (§ 325a *Verursachen von Lärm, Erschütterungen und nichtionisierenden Strahlen*) voidaan tuomita melun aiheuttamisesta sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta. Tuottamuksellisen teon asteikko on sakkoa tai enintään 2 vuotta vankeutta. Pykälän 2 momentissa säädetään huomattavaa vahinkoa aiheuttavasta teosta, jonka asteikko on sakkoa tai enintään viisi vuotta vankeutta. Mikäli tekijä toimii tuottamuksesta, on asteikko sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta.

Luvattomasta jätteiden käsittelystä (§ 326 *Unerlaubter Umgang mit Abfällen*) voidaan tuomita sakkoa tai enintään viisi vuotta vankeutta, mikäli kyse on yleisvaarallisista aineista tai jätteiden siirrosta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1013/2006 vastaisesta toiminnasta. Mikäli tekijä toimii tuottamuksesta, on asteikko sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta. Yritys on rangaistava. Mikäli kyse on radioaktiivisten jätteiden kuljettamisen laiminlyönnistä, on seuraamuksena sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta. Mikäli teko on tuottamuksellinen, on seuraamuksena sakkoa tai enintään vuosi vankeutta. Teko ei ole rangaistava, mikäli jätteiden vähäisen määrän vuoksi haitalliset vaikutukset ympäristölle ovat ilmeisen epätodennäköisiä.

Luvattomasta laitoksen toiminnan harjoittamisesta (§ 327 *Unerlaubtes Betreiben von Anlagen*) voidaan tuomita sakkoa tai enintään viisi vuotta vankeutta, mikäli kyse on ydinlaitoksesta. Mikäli tekijä toimii tuottamuksesta, on asteikko sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta. Muutoin asteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kolme vuotta. Tuottamuksellinen teko on sanotussa tapauksessa sakkoa tai enintään 2 vuotta vankeutta.

Radioaktiivisten aineiden ja muiden vaarallisten aineiden ja tavaroiden laittomasta käsittelystä (§ 328 *Unerlaubter Umgang mit radioaktiven Stoffen und anderen gefährlichen Stoffen und Gütern*) voidaan tuomita sakkoa tai enintään viisi vuotta vankeutta. Mikäli tekijä toimii tuottamuksesta, on asteikko sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta. Yritys on rangaistava.

Suojellun alueen vaarantamista (§ 329 *Gefährdung schutzbedürftiger Gebiete*) koskeva rangaistussäännös sisältää lukuisia rangaistusasteikkoja. Sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta voidaan tuomita sille, joka harjoittaa suojellulla alueella tuotantolaitostoimintaa vastoin päästöjen valvontaa koskevan lain nojalla annettua asetusta taikka vastoin vesi- tai pohjavesialueen suojaksi annettuja säännöksiä tai täytäntöönpanokelpoista kieltopäätöstä harjoittaa tuotantolaitostoimintaa vesistöille vaarallisilla aineilla, käyttää putkijärjestelmiä vesistöjä pilaavien aineiden kuljettamiseen tai kuljettaa tällaisia aineita tai osana liiketoimintaansa erottaa soraa, hiekkaa, savea tai muita kiinteitä aineita.

Törkeästä ympäristörikoksesta (§ 330 *Besonders schwerer Fall einer Umweltstraftat*) voidaan tuomita vähintään 6 kuukautta ja enintään 6 vuotta vankeutta. Teolta edellytetään tahallisuutta (*vorsätzliche Tat*) ja pykälässä viitataan saman luvun 324–329 §:iin. Pykälän 1 momentin mukaan törkeä teko on yleensä kyseessä (*liegt in der Regel vor*), kun tekijä vaikuttaa vesistöön, maa-alueeseen tai suojelualueeseen 329 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla siten, että vaikutus ei häviä ilman huomattavia kustannuksia tai pitkää ajan kulumista, vaarantaa julkisen vesihuollon, aiheuttaa pysyvää vahinkoa erityisesti suojeltavalle eläin- tai kasvikannalle taikka toimii taloudellisessa hyötymistar-koituksessa.

Luonnonsuojelurikoksen enimmäisrangaistus on Saksassa viisi vuotta vankeutta. Tun- nusmerkistö on hyvin monisyinen. Rikoksesta tuomitaan se, joka vastoin luonnonsuoje- lualueen, toimenpiderajoituksen alaisen tai toimenpidekieltoon määrätyn luonnonalueen tai kansallispuiston suojaksi annettuja säännöksiä tai täytäntöönpanokelpoista kieltopä- ätöstä erottaa tai käyttää hyväkseen mineraaleja tai muita maa-aineita, tekee kaivauksia tai pengerryksiä, tekee muutoksia vesistöön, kuivattaa soita tai muita kosteikkoja, raivaa metsää taikka tappaa, vangitsee tai metsästää liittotasavallan luonnonsuojelulain mu- kaan erityisesti suojeltavia eläimiä taikka tuhoaa tai kerää kokonaan tai osittain niiden pesiä, vahingoittaa tai kerää liittotasavallan luonnonsuojelulain mukaan erityisesti suo- jeltavia kasveja taikka rakentaa rakennuksen siten, että teon merkitys ei ole vähäinen. Enintään viisi vuotta vankeutta voidaan tuomita myös sille, joka vakavasti vahingoittaa Natura 2000-alueella elinympäristöä tai luontotyyppiä vastoin tiettyjä Euroopan unionin säädöksiä. Tuottamuksellisten tekojen asteikko on sakkoa tai enintään kaksi tai kolme vuotta vankeutta.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Ympäristön turmeleminen

Rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitettua ympäristön turmelemista koskeva rangaistus- säännös saa aineellisen sisältönsä ympäristönsuojelua koskevasta lainsäädännöstä, muun muassa ympäristönsuojelulaista, jätelaista ja viitatuista EU-asetuksista. Säännös on nyky muodossaan lakiteknisesti monipolvinen ja vaikeaselkoinen.

Viittaukset ympäristön suojelua koskevaan aineellisen lainsäädäntöön ovat myös luonteeltaan hyvin yleisluontoisia. Viittaukset kohdistuvat pääsääntöisesti kokonaisuun säädöksiin, eikä tekotapoja ole kytketty yksittäisiin aineellisiin säännöksiin. Säännöstä on tämän vuoksi aiheellista tarkastella laillisuusperiaatteen ns. blankorangaistus-säännöksille asettamien edellytysten valossa (ks. PeVM 25/1994 vp).

Lisäksi ympäristön turmeleminen on luonteeltaan abstrakti vaarantamisrikos. Tunnusmerkistö täyttyy, jos "teko on omiaan aiheuttamaan" ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Nykyinen nimike, ympäristön turmeleminen, ei täysin vastaa säännöksen sisältöä. Rikoksen täytyminen ei edellytä ympäristön konkreettista turmeltumista, vaan jo turmeltumisen vaara riittää. Toisaalta säännös kuvaa hyvin tilannetta täytetyn rikoksen tapauksissa, kun vahinkoa aiheutetaan eli ympäristö turmeltuu.

2.3.2 Törkeä ympäristön turmeleminen

Ympäristön turmelemista koskevilla rangaistussäännöksellä suojeltava oikeushyvä on ennen kaikkea ympäristö. Säännöksillä suojellaan muun muassa vettä, ilmaa ja maaperää pilaantumiselta ja haitallisilta muutoksilta.

Toisaalta rikosentekijän näkökulmasta rikos on usein luonteeltaan talousrikos. Ympäristönsuojelua koskeva aineellinen lainsäädäntö sisältää erilaisia velvoitteita, joiden täyttäminen aiheuttaa toimijoille kustannuksia. Aineellista lainsäädäntöä laiminlyödään, jotta välttyttäisiin näiltä ympäristönsuojeluun liittyviltä kustannuksilta, ja rikoksesta aiheutuu tekijöille usein taloudellista hyötyä.

Liiketoiminnassa tehtävien ympäristörikosten kautta voi olla mahdollista saavuttaa erittäin suurta taloudellista hyötyä. Tekijän motiivina on tällöin kilpailuedun saavuttaminen, ja rikos johtaa tällöin kilpailun vääristymiseen. On jopa mahdollista, että koko yhtiön liiketoiminta ja sen kannattavuus perustuu ympäristösäännösten rikkomiseen, esimerkiksi jätteen hävittämiseen määräysten vastaisesti.

Nykyiset kvalifiointiperusteet (suuri vahinko ja rikoksen tekeminen viranomaisen määräyksestä tai kiellosta huolimatta) ilmentävät lähinnä vahingon mittaluokkaa ja tekoon liittyvää erityistä tahallisuutta, eivät niinkään velvoitteiden laiminlyönnin tai rikkomisen laajuutta. Vaikka ympäristön turmelemisessa voidaan jo sen perusmuodossa tavoitella taloudellista hyötyä, ei rikoksen kvalifiointiperusteissa oteta nykyään huomioon huomattavan hyödyn tavoittelua. Törkeässä tekemuodossa tulisi selvemmin korostaa erityisen suuren taloudellisen hyödyn tavoittelemisen moitittavuutta.

Ympäristön turmelemisen taloudellinen luonne ilmenee myös oikeuskäytännöstä. Tapauksissa tuomitaan usein menetettäväksi rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä. Summat vaihtelevat muutamista tuhansista euroista jopa satoihin tuhansiin euroihin. Hyötyä voi syntyä esimerkiksi vältetyistä korjausinvestoinneista, säästetyistä käsittely- ja kuljetuskustannuksista, tarkkailuvelvoitteiden laiminlyönnistä tai laittomasta menettelystä seuraavasta omaisuuden arvonnoususta.

2.3.3 Luonnonsuojelurikos

Luonnonsuojelurikoksesta ei ole säädetty törkeää tekemuotoa. Koska luonnonsuojelurikoksesta tuomitaan yleensä sakkorangaistus tai lyhyt ehdollinen vankeusrangaistus, luonnonsuojelurikoksen nykyinen rangaistusasteikko (sakkoa tai enintään 2 v vankeutta) mahdollistaa normaalirangaistusta ankaramman rangaistuksen tuomitsemisen, jos toiminta on ollut esimerkiksi poikkeuksellisen laajamittaista tai tekijän syyllisyys normaalia suurempaa.

Toisaalta esimerkiksi huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua tai erityistä suunnitelmallisuutta ei oteta nykyisessä luonnonsuojelurikosta koskevassa säännöksessä erikseen huomioon. Yksittäiset poikkeuksellisen törkeät rikokset voivat käytännössä kohdistua useisiin lajeihin, osoittaa huomattavaa suunnitelmallisuutta tai olla luonteeltaan kansainvälisiä. Rikosten motiivina voi olla huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu, ja rikoksiin liittyvät korvausarvot voivat yksittäistapauksissa olla huomattavan suuria.

Luonnonsuojelurikoksia tulee ilmi ja käsitellään käräjäoikeuksissa vuosittain hyvin vähän. Vakavia kansainvälisiä tapauksia on tullut ilmi erittäin vähän. Rikoslainsäädännössä on kuitenkin tarpeen varautua rikollisuustilanteen kehitykseen ja ennakoida sellaisia, kehityskulkuja, jotka ovat kansainvälisen kehityksen perusteella nähtävissä.

Myös luonnonsuojelurikoksen perustunnusmerkistön enimmäisrangaistus, kaksi vuotta vankeutta, on matalampi kuin törkeissä talousrikoksissa, joista voidaan tuomita tyypillisesti enintään neljä vuotta vankeutta.

Uhanalaisten eläinten rikosoikeudellinen suoja määräytyy lisäksi nykyään osin sattumanvaraisesti. Eräät suojelun kohteena olevat eläimet, esimerkiksi susi ja ahma, ovat metsästyslain (615/1993) 5 §:ssä tarkoitettuja riistaeläimiä. Niiden tappamiseen voidaan soveltaa rikoslain 48 a luvun 1 a §:ssä tarkoitettua törkeää metsästysrikosta koskevaa rangaistussäännöstä, jonka enimmäisrangaistus on neljä vuotta vankeutta. Luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettujen uhanalaisten eläinten tappamiseen sovelletaan puolestaan luonnonsuojelurikosta koskevaa rikoslain 48 luvun 5 §:n säännöstä, jonka enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Ympäristön turmeleminen

Säännöksen asiallinen sisältö. Ympäristön turmelemista koskevan rikoslain 48 luvun 1 §:n säännöksen osalta esityksen tavoitteena on parantaa säännöksen luettavuutta teknisillä muutoksilla jakamalla kohtia uusiksi kohdiksi ja alakohdiksi. Tarkoituksena ei ole muuttaa asiallisesti rangaistavuuden alaa.

Valmistelussa on lisäksi arvioitu tarvetta lisätä säännöksen nykyisen 1 momentin 2 ja 3 kohtaan viittaukset aineellisen lainsäädännön yksittäisiin pykäliin, jotka sisältävät ympäristönsuojelua koskevat aineelliset säännökset. Tämä ei kuitenkaan merkittävästi lisää sääntelyn täsmällisyyttä, koska säännöksen 1 kohdan mukaan ympäristön pilaaminen minkä tahansa lain tai lain nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti on joka tapauksessa rangaistavaa.

On myös huomattava, että säännös sisältää yksityiskohtaiset tekotapatunnusmerkit (esimerkiksi "valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsittelee tai säilyttää ainetta, valmistetta, seosta, tuotetta tai esinettä taikka käyttää laitetta") sekä kaikille tekemuodoille yhteisen abstraktin vaarantamistunnusmerkin ("sitä, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaarata terveydelle"). Rangaistavuus ei jää pelkän aineellisen lainsäädännön varaan, vaan edellytyksenä on määritelty tekotapa ja säännöksessä tarkoitettu ympäristön vaarantuminen. Säännöstä voidaan siten pitää suhteellisin avoimista viittaussäännöksistä huolimatta laillisuusperiaatteen kannalta riittävän täsmällisenä.

Rikosnimike. Lisäksi valmistelussa on harkittu, tulisiko vaarantamiselementti lisätä myös ympäristön turmelemista koskevaan rikosnimikkeeseen (esimerkiksi "ympäristön vaarantaminen"). Rikosnimikkeen tulisi ytimekkäästi kuvata ja yksilöidä kysymyksessä oleva rikos. Rikosnimikkeellä on myös pedagoginen merkitys, ja rikosnimike saattaa suunnata esimerkiksi valvontaviranomaisen toimintaa. Monissa rikoslain vaarantamisrikoksissa rikoksen luonne käy ilmi suoraan rikosnimikkeestä.

Abstrakti vaarantaminen on monimutkainen oikeudellinen käsite, jonka toteaminen paikallisissa valvontaviranomaisissa saattaa olla haastavaa. Myös vaarantamisen näyttäminen toteen saattaa olla hankalampaa kuin vahingon aiheutumisen. Nimikkeen muuttaminen ei kuitenkaan poistaisi tätä ongelmaa. Valvontaviranomaisen ei tarvitse rikosilmoitusta tehdessään ottaa kantaa tarkkaan rikosnimikkeeseen, riittävää on tapahtumien kulun selvittäminen. Mahdollisiin soveltamisongelmiin valvontaviranomaisissa voidaan

nimikkeen vaihtamista tehokkaammin vaikuttaa esimerkiksi viranomaisten koulutuksella.

Nimikkeen muuttamisella ei voida arvioida olevan yleistä ympäristör rikoksia ehkäisevää vaikutusta. Nimikkeen vaihtaminen ei helpottaisi myöskään ympäristön turmelemiseen liittyvää rikosprosessia. Tuomioistuimen on nimikkeestä riippumatta arvioitava, onko kysymys vaarantamisesta vai vahingon aiheuttamisesta, koska kysymys vaikuttaa muun muassa rangaistuksen määräämiseen ja vahingonkorvauksiin. Näin ollen tuomioistuimissa olisi edelleen käsiteltävä näyttöä vahingon aiheutumisesta.

Vaarantaminen sisältyy ympäristön turmelemista koskevan säännöksen tunnusmerkistöön, koska jo sen halutaan olevan rangaistavaa. Jos rikoksen nimike viittaisi pelkästään vaarantamiseen, ei nimike kuitenkaan vastaisi tilanteita, joissa rikoksella on aiheutettu vahinkoa. Yleisempi nimike (kuten "ympäristörikos") ei taas kovin tarkasti kuvaisi rikoksen tunnusmerkistöä. Nykyinen nimike vastaa säädöksen sisältöä ja kuvaa, että kysymys on ennen kaikkea ympäristön pilaamisesta.

Nykyinen rikosnimike otettiin käyttöön vuonna 1995 osana rikoslain kokonaisuudistuksen toista vaihetta. Hallituksen esityksen (94/1993 vp) mukaan muista laeista rikoslakiin siirretyille rangaistussäännöksille pyrittiin löytämään mahdollisimman ilmaisia nimiä, jollaisena pidettiin muun muassa rikosnimikettä ympäristön turmeleminen. Nykyiseen rikosnimikkeeseen on sen säätämisen jälkeen viitattu 78 säädöksessä tai muutossäädöksessä. Kyse on siten oikeuskäytännössä ja lainsäädännössä vakiintuneesta rikosnimikkeestä, jonka muuttamiseen tulisi olla painavia perusteita.

Edellä kuvatuista syistä rikosnimikkeeseen ei ehdoteta muutosta.

3.2 Törkeä ympäristön turmeleminen

Ympäristön turmelemisen kvalifiointiperusteita tarkistettaisiin siten, että niissä otettaisiin nykyistä paremmin huomioon ympäristön turmelemisen luonne talousrikoksena. Tarkoituksena on siirtää eräitä nykyisin perustunnusmerkistön mukaan arvioitavia erityisen törkeitä tekoja, jotka jo nykyään ovat rangaistavia, rangaistavaksi törkeän tunnusmerkistön mukaan. Näin sovellettava rangaistusasteikko vastaisi paremmin tekojen moitittavuutta.

Ehdotetun rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaan rikos voitaisiin arvioida törkeäksi, jos siinä tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti. Näin rikoksen törkeyden arvioinnissa voitaisiin kiinnittää selvemmin huomiota velvoitteiden laiminlyönnin tai rikkomisen laajuuteen.

3.3 Törkeä luonnonsuojelurikos

Harkittaessa luonnonsuojelurikoksen törkeän tekemuodon tarvetta ja sen perusteita on kiinnitettävä huomiota muun muassa perusoikeuksien rajoitusedellytyksistä seuraaviin kriminalisointiperiaatteisiin.

Teon säätämislle rangaistavaksi on oltava painava yhteiskunnallinen tarve ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste (PeVL 23/1997 vp). Suhteellisuusvaatimus puolestaan edellyttää sen arvioimista, onko törkeän tekemuodon säätäminen välttämätöntä rangaistussäännöksen taustalla olevan oikeushyvän suojaamiseksi. Tältä osin tulee arvioida, onko vastaava tavoite saavutettavissa muulla perusoikeuteen vähemmän puuttavalla tavalla kuin säätämällä teko rangaistavaksi.

Myös rangaistusasteikot ja rangaistusseuraamuksen ankaruus ovat yhteydessä suhteellisuusvaatimukseen (PeVL 23/1997 vp.). Rangaistusseuraamuksen ankaruuden tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen ja rangaistusjärjestelmän kokonaisuudessaan tulee täyttää suhteellisuuden vaatimukset. Perustuslakivaliokunta on viime vuosina kiinnittänyt lukuisia kertoja huomiota suhteellisuusvaatimuksen toteutumiseen erityisesti lievien rikosten osalta (ks. suhteellisuusvaatimuksesta ja rangaistusasteikoista esim. PeVL 6/2013 vp, PeVL 15/2010 vp, 5/2009 vp, 18/2007 vp, 7/2005 vp. ja 23/1997 vp.).

Lakivaliokunta on lisäksi edellyttänyt, että rangaistussäännöksen tulee olla ennaltaehkäisevä eli uuden rangaistussäännöksen on voitava perustellusti olettaa edes jossain määrin vaikuttavan tarkoitettulla tavalla (LaVL 9/2004 vp). Rangaistavaksi säätämisestä saavutettavien etujen tulee myös olla haittoja suuremmat.

Vaikka luonnonsuojelurikosten määrä ei ole viime vuosina kasvanut, yksittäiset luonnonsuojelurikokset voivat kuitenkin olla luonteeltaan vakavia ja erityisen vahingollisia. Nykyinen kahden vuoden enimmäisrangaistus ei tällöin vastaa teon moitittavuutta. Osa lajeista, joita luonnonsuojelulailla suojellaan, on niin uhanalaisia, että niiden yksilöiden tai elinympäristöjen tuhoamisella saattaa olla peruuttamattomia vaikutuksia kyseisen lajin säilymiseen. Tällaiset pysyvät tai hyvin pitkäaikaiset vahingot tulee voida ottaa huomioon rangaistusta määrättäessä.

Erityisen ongelmallisina voidaan pitää tilanteita, joissa luonnonsuojelulain 59 §:ssä tarkoitettu rikoksen kohteiden arvo lajiensa edustajina on yhteensä hyvin suuri. Näissä harvinaisissa tapauksissa teko on suhteellisuusperiaatteen mukaan perusteltua moitittavuudeltaan rinnastaa muihin törkeisiin rikoksiin. Tämän vuoksi on perusteltua säätää rikoksesta törkeä tekemuoto. Tällöin myös luonnonsuojelurikokset olisi porrastettu niiden törkeyden mukaan kolmeksi eri tekemuodoksi rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttujen porrastamista koskevien periaatteiden mukaisesti.

Törkeän tekemuodon säätämisen voidaan arvioida vaikuttavan rikoksia ennalta ehkäisevästi, joskin hyvin rajoitetusti. Rikoslaisissa ei tällä hetkellä oteta nimenomaisesti huomioon sitä, että luonnonsuojelurikos voi olla huomattavaa taloudellista hyötyä tuottavaa

toimintaa tai erityisen suunnitelmallista. Törkeän tekemuodon mahdollistamat ankarat rangaistukset voivat vaikuttaa erityisesti tällaisten laskelmoitujen ja taloudellista hyötyvä tavoittelevien rikosten houkuttelevuuteen. Lisäksi rikosten tutkinnan tehostaminen uusilla pakkokeinoilla saattaa lisätä kiinnijäämisriskiä, millä on myös rikoksia ennalta ehkäisevä vaikutus. Tärkeimpien luonnonsuojelurikosten määrä on kuitenkin absoluuttisesti niin vähäinen ja rikokset harvinaisia yksittäistapauksia, että muutoksen ei voida olettaa olennaisesti vaikuttavan luonnonsuojelurikollisuuteen kokonaisuutena.

Edellä mainituista syistä esityksessä ehdotetaan, että rikoslain 48 lukuun lisätään uusi 5 a §, jossa säädettäisiin törkeästä luonnonsuojelurikoksesta. Tavoitteena on ennen kaikkea varmistaa, että teon moitittavuus suhteellisuusperiaatteen mukaisesti rinnastuu muihin törkeisiin rikoksiin, erityisesti ympäristö-, luonnonvara- ja talousrikoksiin. Tavoitteena on lisäksi tehostaa tärkeimpien luonnonsuojelurikosten tutkintaa.

Syyksiluettavuus. Perustunnusmerkistön mukainen luonnonsuojelurikos on rangaistava sekä tahallisenä että törkeästä huolimattomuudesta tehtynä. Säädettäessä rikokselle törkeää tekemuotoa on kuitenkin harkittava, tulisiko törkeän tekemuodon olla rangaistava vain tahallisenä kuten esimerkiksi törkeässä sisäpiirintiedon väärinkäytössä. Törkeästä huolimattomuudesta tehtyihin teoihin sovellettaisiin tällöin ainoastaan luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistöä. Koska luonnonsuojelurikoksissa on usein kysymys huolellisuus- tai selonottovelvoitteen rikkomisesta, esityksessä ehdotetaan, että törkeä luonnonsuojelurikos olisi rangaistava myös törkeästä huolimattomuudesta tehtynä. Erityisesti tavoiteltaessa huomattavaa taloudellista hyötyä tai tehtäessä rikos erityisen suunnitelmallisesti olisi kuitenkin asiallisesti lähes aina kyse tahallisesta teosta.

Rangaistusasteikko. Luonnonsuojelurikoksen perustunnusmerkistöstä tuomitaan rangaistukseksi sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttujen porrastamista koskevien periaatteiden mukaan rikoksissa, joiden perustunnusmerkistön enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, on törkeän tekemuodon asteikko vakiintuneesti vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta.

Rikoslaki sisältää myös törkeitä tekemuotoja koskevia rangaistussäännöksiä, joissa enimmäisrangaistus on tätä lyhyempi. Näiden rikosten perustunnusmerkistöistä säädetty enimmäisrangaistus on kuitenkin lyhyempi kuin kaksi vuotta.

Eräissä tapauksissa perustunnusmerkistön kahden vuoden enimmäisrangaistukseen on liitetty törkeä tekemuoto, jonka enimmäisrangaistus on pidempi kuin neljä vuotta. Tällöin on kuitenkin tyypillisesti kysymys hengen tai terveyden suojelemisesta (törkeä pahoinpitely, törkeä kuolemantuottamus, törkeä laittoman maahantulon järjestäminen, törkeä ympäristön turmeleminen, törkeä huumausainerikos, törkeä huumausainerikoksen edistäminen) taikka lasten suojelemisesta seksuaaliselta hyväksikäytöltä (törkeä sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittäminen).

Tämän vuoksi törkeän luonnonsuojelurikoksen rangaistusasteikoksi esitetään vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta, jolloin asteikko vastaa törkeän metsästysrikoksen ja eräiden talousrikosten rangaistuksia (esimerkiksi törkeä veropetos ja törkeä kirjanpitorikos).

Törkeään luonnonsuojelurikokseen sovellettaisiin rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaisesti oikeushenkilön rangaistusvastuuta, kuten muihinkin rikoslain 48 luvun rangaistussäännöksiin.

Rikosoikeudellisten rangaistusten ohella luonnonsuojelu- ja ympäristörikoksista voi aiheutua hallinnollisia seuraamuksia tai muita toimenpiteitä. Näissä tilanteissa sovellettavaksi voi tulla rikoslain 6 luvun 7 §:n 1 kohdan säännös, jonka mukaan rangaistusta lieventävänä seikkana on otettava huomioon tekijälle rikoksesta johtunut tai hänelle tuomiosta aiheutuva muu seuraus.

Pakkokeinot ja salaiset tiedonhankintakeinot. Eduskunnan lakivaliokunnan mukaan (esim. LaVM 21/1994 vp, LaVM 3/1998 vp, LaVM 1/1999 vp) rangaistusasteikot on määrättävä tekojen haitallisuuden ja paheksuttavuuden eli niiden rangaistusarvon mukaan eikä rikosoikeudellisten pakkokeinojen edellytysten perusteella. Pakkokeinojen käyttömahdollisuudet on harkittava erikseen.

Rikosten esitutkinnassa käytettävistä pakkokeinoista säädetään pakkokeinolaissa (806/2011). Luonnonsuojelurikosten tutkinnassa on kahden vuoden enimmäisrangaistuksen perusteella mahdollista käyttää nykyään muun muassa henkilöntarkastusta (8:31.1 1 k), kotietsintää (8:2.1 1 k), henkilönkatsastusta (8:32.1), matkustuskieltoa (5:1), teknistä katselua (10:19.4), esineen teknistä seuranta (10:21.2), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista (10:25.1), suunnitelmallista tarkkailua (10:12.3), peitetoimintaa tietoverkoissa (10:27.3) ja valeostoa (10:34.2). Tullin käytävissä olevista pakkokeinoista säädetään tullilaissa (1466/1994), rajavartioston pakkokeinoista puolestaan rajavartiolaissa (578/2005). Tullilain pakkokeinoja koskevat säännökset on esitetty siirrettäväksi lakiin rikostorjunnasta Tullissa (ks. HE 174/2014 vp).

Poliisilain (872/2011) nojalla voidaan lisäksi käyttää eräitä salaisia tiedonhankintakeinoja rikoksen estämiseksi. Käytettävissä ovat muun muassa tekninen katselu (5:19.4), esineen tekninen seuranta (5:21.2), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen (5:25.1), televalvonta teleosoitteen tai -päätelaitteen haltijan suostumuksella (5:9 1 k), suunnitelmallinen tarkkailu (5:13.3), peitetoiminta tietoverkossa (5:28.3) ja valeosto (5:35.2).

Törkeän tekemuodon säätämisen johdosta törkeimpien luonnonsuojelurikosten tutkinnassa tulisivat poliisin toiminnassa mahdolliseksi muun muassa televalvonta (pakkokeinolaki 10:6.2 1 k), sijaintitietojen hankkiminen epäillyn ja tuomitun tavoittamiseksi (10:8), tukiasematietojen hankkiminen (10:10.2), peitelty tiedonhankinta (10:14.2 1 k), tekninen kuuntelu (10:16.3 1 k), tekninen katselu kotirauhan piirissä (10:19.4), epäillyn tekninen seuranta (10:21.3), tekninen lait tarkkailu (10:23.3), DNA-tunnisteen määrittäminen ulkopuoliselta henkilöltä (8:32.2) ja valvottu läpilasku (10:41.2). Lisäksi telekuuntelussa saatua ylimääräistä tietoa voitaisiin hyödyntää törkeän luonnonsuojelurikoksen selvittämisessä (10:56.2).

Luonnonsuojelurikosten selvittäminen ja tekijöiden yhteydenpidon todentaminen on rikostutkinnallisesti vaikeaa. Toimijat saattavat muodostaa verkoston eri maissa, ja tutkinta vaatii erityisosaamista ja yhteistoimintaa eri maiden viranomaisien kanssa. Kun otetaan huomioon rikoksen vakavuus, tutkintakeinojen laajentamista voidaan pitää pe-

rusteltuna. Televalvonta mahdollistaisi muun muassa kansainvälisten ja kansallisten tekijäkumppanien selvittämisen. Lisäksi voitaisiin paremmin selvittää epäiltyjen liik-kumista Suomessa tiettyinä ajankohtina. Pakkokeinojen laajentaminen parantaisi myös mahdollisuuksia toteuttaa kansainvälisiä yhteisoperaatioita rikosten selvittämiseksi.

Myös poliisilain nojalla käytettävissä olevat salaiset tiedonhankintakeinot laajenisivat. Rikoksen estämiseksi tulisivat mahdollisiksi tukiasematietojen hankkiminen (5:11.2), peitelty tiedonhankinta (5:15.2), televalvonta (5:8.2), tekninen kuuntelu (5:17.4), tekni-nen katselu kotirauhan piirissä (5:19.4), henkilön tekninen seuranta (5:21.3), tekninen laitetarkkailu (5:23.3) ja valvottu läpilasku (5:43.2).

Valmistelussa on lisäksi arvioitu tarvetta säätää pakkokeinolaissa törkeää luonnonsuoje-lurikosta koskevasta telekuuntelusta.

Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituk-sista viestin salaisuuteen muun muassa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaaranta-vien rikosten tutkinnassa. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään (ks. PeVL 36/2002 vp) katsonut, että esimerkiksi törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja tör-keä vahingonteko ovat epäilemättä säännöksessä tarkoitettuja rikoksia. Valiokunnan mukaan sama ei kuitenkaan päde ilman muuta talousrikoksiin. Ne voivat vain tietyin edellytyksin olla perustuslain mielessä turvallisuutta vaarantavia rikoksia. Telekuuntelu voi tältä osin koskea vain törkeiden rikosten törkeimpiä tekemuotoja. Talousrikosten osalta lupa telekuunteluun voidaan pakkokeinolain mukaan antaa vain eräissä törkeim-missä liike- tai ammattitoimintaan liittyvissä talousrikoksissa (pakkokeinolaki 10:3.3). Luvan antamisen edellytyksenä on tällöin lisäksi, että rikoksella on tavoiteltu erityisen suurta hyötyä ja rikos on tehty erityisen suunnitelmallisesti (4 mom.).

Toistaiseksi ei ole tullut ilmi sellaisia piirteitä sisältäviä luonnonsuojelurikoksia, joissa telekuuntelu voisi tulla kysymykseen, eikä rikollisuustilanteen kehitys osoita tällaista tarvetta myöskään lähitulevaisuudessa. Tämän vuoksi telekuuntelusta säätämiseen ei siten arvioida olevan nykytilanteessa syytä.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Poliisin tietoon tulee vuosittain noin 40 luonnonsuojelurikosta, joista luetaan edelleen käräjäoikeuksissa syyksi keskimäärin muutamia rikoksia. Yksittäisiä vakavimpia luonnonsuojelurikoksia siirtyisi arvioitavaksi törkeänä luonnonsuojelurikoksena. Tapausten tarkkaa määrää tulevassa oikeuskäytännössä on vaikea arvioida, mutta säännös koskisi lähinnä harvinaisia, poikkeuksellisen törkeitä rikoksia.

Käräjäoikeuksissa luetaan vuosittain syyksi keskimäärin 40 ympäristön turmelemista ja yksi törkeä ympäristön turmeleminen. Ankaroitamisperusteiden muutos siirtäisi yksittäisiä aikaisemmin ympäristön turmelemisena rangaistavia rikoksia arvioitavaksi törkeänä ympäristön turmelemisena.

Muutokset eivät laajentaisi rangaistavuuden alaa, joten tapausten kokonaismäärän ei oleteta muutoksen johdosta merkittävästi muuttuvan. Esityksellä ei näin olisi olennaisia vaikutuksia tuomioistuinten tai syyttäjien työmäärään tai henkilöstöön.

Törkeät luonnonsuojelurikokset olisivat harvinaisia poikkeustapauksia, törkeästä ympäristön turmelemisesta tuomitaan puolestaan pääsääntöisesti ehdolliseen vankeusrangais-tukseen. Jos ympäristön turmelemisen perustunnusmerkistöstä siirtyisi törkeän tunnusmerkistön piiriin esimerkiksi kaksi tapausta vuodessa, olisi esityksen vankilukua lisäävä vaikutus noin yksi vankivuosi. Esityksellä ei näin ollen arvioida olevan olennaista vaikutusta vankilukuun.

Törkeän tekemuodon säätäminen parantaisi törkeimpien luonnonsuojelurikosten tutkintamahdollisuuksia, mikä edistäisi rikosten selvittämistä. Laajentuneet pakkokeinot aiheuttaisivat jonkin verran lisätyötä tuomioistuimille ja esitutkintaviranomaisille. Lisätyön arvioidaan kuitenkin olevan toteuttavissa viranomaisten nykyisten voimavarojen puitteissa.

Törkeä luonnonsuojelurikos täyttäisi jatkossa kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen (Palermon sopimus) 2 artiklan b kohdassa tarkoitettun vakavan rikoksen määritelmän. Sopimusta sovelletaan vakavien rikosten torjuntaan ja tutkintaan sekä niitä koskeviin syytetoimiin, kun rikos on luonteeltaan kansainvälinen ja siihen on osallisena järjestäytynyt rikollisryhmä. Sopimuksessa määrätään muun muassa lainvalvontaviranomaisten yhteistyöstä ja keskinäisestä oikeusavusta. Törkeän luonnonsuojelurikoksen tuleminen yleissopimuksen piiriin saattaisi parantaa mahdollisuuksia saada näihin rikoksiin liittyvää kansainvälistä oikeusapua.

4.2 Ympäristövaikutukset ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Törkeää luonnonsuojelurikosta koskevan rangaistussäännöksen säätäminen korostaisi törkeimpien luonnonsuojelurikosten moitittavuutta. Törkeän luonnonsuojelurikoksen tutkinnassa tulisivat mahdolliseksi muun muassa televalvonta, peitelty tiedonhankinta ja valvottu läpilasku. Tutkintakeinojen tehostumisen myötä mahdollisesti kasvavan kiinnijäämisriskin voidaan olettaa vaikuttavan rikoksiin jossakin määrin ennalta ehkäisevästi. Kiinnijäämisriskin kasvamisen voidaan arvioida ehkäisevän erityisesti suunnitelmallisten rikosten tekemistä.

4.3 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia julkiseen talouteen, kotitalouksien asemaan tai kansantalouteen.

Esityksellä ei olisi välitöntä vaikutusta myöskään yrityksiin. Siltä osin kuin ehdotettu uusi törkeä luonnonsuojelurikos tai törkeän ympäristön turmelemisen uudet koventamisperusteet mahdollisesti ehkäisevät ennalta yritystoiminnassa tehtäviä ympäristörikkoksia, esitys vähentäisi sitä kilpailuhaittaa, joka rikoksista aiheutuu lakia noudattaville yrityksille. Esitys ei lisäisi yritysten hallinnollista taakkaa.

5 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 26 päivänä helmikuuta 2014 työryhmän selvittämään tarvetta tarkistaa luonnonsuojelu- ja ympäristörikoksia koskevaa lainsäädäntöä. Työryhmän mietintö valmistui 26 päivänä syyskuuta 2014. Työryhmän ehdotuksesta pyydettiin lausunto...

Lausuntojen mukaan...

Lausuntojen johdosta...

6 Riippuvuus muista esityksistä

Euroopan komissio on 7 päivänä helmikuuta 2014 antanut neuvostolle ja Euroopan parlamentille tiedonannon, joka käsittelee EU:n lähestymistapaa luonnonvaraisten eläinten ja kasvien laittoman kaupan torjuntaan (COM(2014) 64 final). Komissio katsoo, että luonnonvaraisten eläinten ja kasvien laittomasta kaupasta määrättävien rikosoikeudellisten seuraamusten taso vaihtelee suuresti jäsenvaltioittain. Luonnonvaraisten eläinten ja kasvien laitton kauppa on vakava uhka luonnon monimuotoisuudelle ja kestäväälle kehitykselle, eikä varoittavien seuraamusten riittämättömyys auta korjaamaan tilannetta.

Komissio on lisäksi ilmoittanut suunnitelmistaan täydentää ympäristörikosdirektiiviä säädösehdotuksella, joka todennäköisesti koskisi direktiivin soveltamisalaan kuuluvista rikoksista säädettäviä rangaistuksia (Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen toteuttaminen EU:n kansalaisten hyväksi. Toimintasuunnitelma Tukholman ohjelman toteuttamiseksi KOM(2010) 171 lopullinen).

Esityksen jatkovalmistelussa tulee yhteensovittaa komission mahdolliset toimet, jotka koskevat ympäristörikoksia taikka luonnonvaraisten eläinten ja kasvien laitonta kauppaa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

7 Lakiehdotuksen perustelut

7.1 Rikoslaki

48 luku Ympäristörikoksista

1 §. Ympäristön turmeleminen. Säännöksen luettavuutta parannettaisiin teknisillä muutoksilla. Tarkoituksena ei ole muuttaa asiallisesti rangaistavuuden alaa. Säännöksen 1 momentin nykyinen 2 kohta jaettaisiin uusiksi kohdiksi 2 ja 3, ja nykyinen 3 kohta uusiksi kohdiksi 4–6. Säännöksen 1 momentin säädösviittaukset siirrettäisiin omiksi alakohdiksi, säännöksen 3 momentissa säädösviittauksista muodostettaisiin alakohdat 1–5.

Säännöksen asialliset perustelut sisältyvät muun muassa hallituksen esityksiin 93/1994 vp (alkuperäinen rangaistussäännös), 42/1995 vp (Saimaan ja Vuoksen juoksutussääntö), 128/1995 vp (otsonikerrosta heikentävät aineet), 101/1998 vp (maankäyttö- ja rakennuslaki), 84/1999 vp (vuoden 2000 ympäristönsuojelulaki), 76/2001 vp (otsonikerrosta heikentävät aineet), 25/2004 vp (vaarallisia kemikaaleja koskeva asetus), 52/2004 vp (muuntogeeniset organismit, muu vastaava ympäristön haitallinen muuttuminen), 184/2005 vp (pysyvät orgaaniset yhdisteet), 3/2007 vp (REACH-asetus), 30/2007 vp (jätteet, fluoratut kasvihuonekaasut), 43/2009 vp (CLP-asetus), 157/2010 vp (otsonikerrosta heikentävät aineet, pesuaineet), 199/2010 vp (jätedirektiivi), 29/2011 vp (metallinen elohopea ja elohopeayhdisteet), 81/2011 vp (kasvinsuojeluaineet), 38/2013 vp (kemikaalilaki, kemikaaliturvallisuuslaki, biosidiasetus, PIC-asetus) ja 214/2013 vp (uusi ympäristönsuojelulaki).

2 §. Törkeä ympäristön turmeleminen. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi kaksi uutta kvalifointiperustetta, jolloin 1 momentin nykyinen 1 kohta siirtyisi 3 kohdaksi. Nykyinen 1 momentin 2 kohta ehdotetaan poistettavaksi.

Ehdotetun 1 momentin *1 kohdan* mukaan törkeästä ympäristön turmelemisesta tuomittaisiin, jos ympäristön turmelemisessa tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Perustetta on käytetty useissa taloudelliseen toimintaan liittyvissä törkeää tekemuotoa koskevissa säännöksissä (törkeä veropetos, törkeä työeläkevakuutusmaksupetos, törkeä luvaton käyttö, törkeä eläinsuojelurikos, törkeä metsästysrikos, törkeä laittoman saaliin kätkeminen, törkeä huumausainerikos, törkeä alkoholirikos).

Vaikka ympäristön turmelemista koskevilla rangaistussäännöksillä suojeltava oikeushyvä on ennen kaikkea ympäristö, on rikos rikoksentekijän näkökulmasta usein luonteeltaan talousrikos. Ympäristönsuojelua koskeva aineellinen lainsäädäntö sisältää erilaisia velvoitteita, joiden täyttäminen aiheuttaa toimijoille kustannuksia. Aineellista lainsäädäntöä laiminlyödään, jotta välttyttäisiin näiltä ympäristönsuojeluun liittyviltä kustannuksilta, ja rikoksesta aiheutuu tekijöille näin taloudellista hyötyä. Mitä suurempia kustannuksia teolla pyritään välttämään, sitä moitittavampana tekoa voidaan myös ympäristönsuojelun kannalta pitää.

Huomattavaa taloudellista hyötyä saatetaan tavoitella esimerkiksi silloin, jos rikokseen syyllistytään elinkeinotoiminnassa siten, että yhtiön koko liiketoiminta perustuu ympäristön turmelemiseen esimerkiksi jätteitä hävittämällä taikka yhtiö harjoittaa laajaa luvanvaraista toimintaa kokonaan ilman ympäristölupaa tai luvan ehtoja selvästi rikkoen. Myös kalliiden tarkkailuvelvoitteiden laajamittainen laiminlyönti saattaa merkitä huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua.

Vaikka elinkeinotoiminnassa tavoitellaan aina taloudellista hyötyä, ei kaikkia elinkeinotoiminnan yhteydessä tehtyjä rikoksia kuitenkaan arvioitaisi törkeiksi. Jotta peruste tulisi sovellettavaksi, tulisi rikoksella tavoitellun taloudellisen hyödyn olla huomattavaa. Melko yleisesti talousrikosten törkeät tekemuodot koskevat tilannetta, joissa tavoitellaan huomattavaa hyötyä. Sitä, mitä pidetään huomattavana hyötynä, ei voida useinkaan kyseisiä säännöksiä koskevien lainvalmisteluasiakirjojen perustella yksiselitteisesti sanoa. Joskus säännösten arvioinnissa arviointi on ankkuroitu esimerkiksi törkeää veropetosta tai varkautta koskevaan oikeuskäytäntöön. Toisaalta esimerkiksi sisäpiirintiedon väärinkäyttöä koskevissa esitöissä on todettu, että suora rinnastaminen esimerkiksi varkausrikokseen johtaisi siihen, että kaikki taloudellisesta toiminnassa tapahtuvat teot katsottaisiin törkeiksi. Arvioinnin tulisi tapahtua ennemmin suhteessa vastaavanlaisesta rikoksesta yleensä odotettavaan hyötyn nähden (HE 254/1998 vp, s. 24). Yksiselitteistä arvoa huomattavan hyödyn määrästä ei siten törkeän ympäristön turmelemisen osalta voida antaa.

Kuten useissa muissakin törkeissä tekemuodoissa, säännöksessä ei edellytettäisi huomattavan taloudellisen hyödyn toteutumista, vaan pelkkä hyödyn tavoittelu olisi riittävä. Taloudellinen hyöty ilmenisi törkeässä ympäristön turmelemisessa ennen kaikkea tavoiteltuna säästönä. Esimerkiksi laiminlyönnit jätteiden käsittelyssä tai jätteiden päättäminen ympäristöön voisivat johtaa alhaisempiin kustannuksiin kuin jätteiden käsittely niitä koskevien säännösten mukaisesti. Kustannusten erotusta pidettäisiin säännöksessä tarkoitettuna taloudellisena hyötynä.

Törkeä ympäristön turmeleminen on rangaistava paitsi tahallisuudesta, myös törkeästä huolimattomuudesta tehtynä. Kvalifiointiperusteen muodostavan olosuhteen osalta edellytettäisiin kuitenkin tarkoitustahallisuutta. Säännöksen sanamuodosta ("tavoitellaan") ilmenee, että taloudellisen hyödyn saamisen tulee olla tekijän tarkoituksena. Tahallisuutta ei sitä vastoin edellytetä teon seurausten osalta. Tältä osin riittävää on törkeä huolimattomuus, jonka edellytykset määräytyvät rikoslain 3 luvun 7 §:n 2 momentin mukaisesti.

Säännöksen 2 kohdan mukaan rikos voitaisiin katsoa törkeäksi ympäristön turmelemiseksi, jos rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja se on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Harkitun suunnitelman mukaan tehtyä rikosta on pidettävä syyllisyyssarvioinnissa moitittavampana kuin hetken mielijohteesta tehtyä. Perustetta käytetään rikoslaissa usean törkeän tekemuodon yhteydessä (esimerkiksi törkeä veropetos ja törkeä kiskonta).

Rikos voitaisiin arvioida törkeäksi, jos se olisi tehty niin laajamittaisesti ja järjestelmällisesti, että teko osoittaisi erityistä suunnitelmallisuutta. Rikos voitaisiin katsoa tehdyksi erityisen suunnitelmallisesti myös silloin, kun rikoksen toteuttamiseksi on tehty laajoja valmisteluja tai sen ilmitulon välttämiseen tähtäviä etukäteisjärjestelyjä (HE 66/1988 vp, s. 64 ja 140/II). Suunnitelmallisuus voisi ilmetä myös ainutkertaisen teon yhteydessä.

Tekotavan erityistä suunnitelmallisuutta voisi osoittaa esimerkiksi kiinnijäämisriskin pienentäminen johtamalla viranomaisia harhaan tai ilmoittamalla virheellisiä tietoja tai toiminnan järjestäminen ammatti- tai elinkeinotoiminnassa siten, että lakia rikotaan järjestelmällisesti toiminnan osana.

Erityistä suunnitelmallisuutta voi osoittaa myös usean rikoksentehtäjän yhteistoiminta. Samanasteista järjestäytymistä kuin rikoslain 17 luvun 1 a §:n 4 momentissa tarkoitettua järjestäytyneeltä rikollisryhmältä ei kuitenkaan edellytettäisi. Siten erityinen suunnitelmallisuus ei välttämättä edellyttäisi esimerkiksi ryhmittymistä hierarkkisesti, jäsenyntyä työnjakoa taikka toiminnan toistuvuutta tai jatkuvuutta (HE 183/1999 vp). Pelkkä usean henkilön toimiminen yhteistuumin ei kuitenkaan osoittaisi erityistä suunnitelmallisuutta, jollei toimintaan liity etukäteissuunnitelmaa.

Rikollisen toiminnan suunnitelmallisuus on rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 kohdan mukaan rangaistuksen koventamisperuste. Koska erityinen suunnitelmallisuus sisältyisi törkeän ympäristön turmelemisen tunnusmerkistöön, tämän kvalifointiperusteen soveltaminen merkitsisi jo rikoksen poikkeuksellisen suunnitelmallisuuden huomioon ottamista. Yleisen suunnitelmallisuutta koskevan koventamisperusteen soveltaminen olisi siten törkeän ympäristön turmelemisen tapauksessa mahdollista vain, jos suunnitelmallisuus olisi poikkeuksellisen korostunutta ja perinpohjaista. Vaikka suunnitelmallisuus sinänsä ei siten merkitsisi erityistä rangaistuksen koventamista, vaikuttaisi rikoksen suunnitelmallisuuden aste tästä huolimatta törkeästä ympäristön turmelemisesta määrättävään rangaistukseen niin sanottuna erityisenä mittaamisperusteena (ks. HE 44/2002 vp, s. 169/II ja 190/II).

Säännöksen nykyinen 2 kohta ehdotetaan poistettavaksi, koska kohdassa tarkoitettut tilanteet sisältyvät merkittävältä osin ehdotettuun erityistä suunnitelmallisuutta koskevaan ankaroitamisperusteeseen ja niitä koskevat myös rikoslain yleisen osan säännökset. Muutos on lähinnä teknisluonteinen, eikä tarkoituksena ole muuttaa rangaistussäännöksen asiallista soveltamisalaa. Tarkoituksena ei myöskään ole asiallisesti muuttaa käytäntöä, jossa ne tapaukset, joissa on menetelty vastoin viranomaisen määräystä tai kieltoa, arvioidaan muita ankarammin.

Hallituksen esityksestä (94/1993 vp) ilmenee, että ankaroittamisperuste on tarkoitettu koskemaan tilanteita, joissa ympäristöä turmellut henkilö viranomaisen puuttumisesta huolimatta jatkaa entiseen tapaan toimintaansa vastoin yksittäistapauksessa annettua, sitovaa viranomaisen määräystä tai kieltoa. Perustelujen mukaan säännöksessä tarkoitettuja määräyksiä ja kieltoja ei käytännössä yleensä anneta helposti eikä vähäpätöisissä asioissa.

Jos rikos tehdään aiemman ympäristön pilaamisen tai muun 1 §:ssä tarkoitetun menettelyn johdosta saadusta määräyksestä tai kiellosta huolimatta, voitaisiin sitä usein pitää erityisen suunnitelmallisena. Rikoksen tekeminen on tällöin aina harkittua, ja siihen liittyy yleensä esimerkiksi toiminnan laajuuden vuoksi muutenkin suunnitelmallisuutta (esimerkiksi laajoja valmisteluja tai täytäntöönpanotoimia). Toimiminen määräyksen tai kiellon vastaisesti otetaan huomioon myös törkeyden kokonaisarvostelussa.

Toimiminen määräyksen tai kiellon vastaisesti vaikuttaa lisäksi sekä ympäristön turmelemisesta että törkeästä ympäristön turmelemisesta määrättävään rangaistukseen. Rikoksen tekeminen nykyisessä 2 kohdassa tarkoitettulla tavalla merkitsee korkeaa syyksiluetavuuden astetta, joka tulee rikoslain 6 luvun 4 §:n mukaisesti ottaa huomioon rangaistuksen määräämisessä. Rikoslain yleisiä oppeja koskevan hallituksen esityksen (44/2002 vp) mukaan mitä paremmin tekijä on selvillä tekoon liittyvistä ja rangaistavuuteen vaikuttavista olosuhteista, sitä selvemmin tekijä osoittaa piittaamattomuutta muiden suojaetuista eduista. Myös rikoslain 6 luvun 5 §:n 5 kohdassa tarkoitettu kovenamisperuste voi tietyin, säännöksestä ilmenevin edellytyksin tulla sovellettavaksi.

Säännöksen 2 momentin ruotsinkieliseen versioon ehdotetaan tehtäväksi kielellinen korjaus, jossa vanhahtava sana "stadga" korvattaisiin sanalla "föreskriva".

4 §. *Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen.* Säännöksen 2 kohdan sisältämä viittaus 1 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohtaan korjattaisiin 1 §:ään tehtävien muutosten johdosta osoittamaan 1 §:n 1 momentin 2–4 kohtaan. Tarkoituksena ei ole tehdä säännökseen asiallisia muutoksia, vaan kysymyksessä on tekninen korjaus.

5 a §. *Törkeä luonnonsuojelurikos.* Lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 a § törkeästä luonnonsuojelurikoksesta. Pykälässä lueteltaisiin törkeää tekemuotoa koskevan säännöksen soveltamisen perusteet, joiden luettelo olisi rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun tavan mukaan tyhjentävä. Rikos voi täyttää useamman pykälässä ehdotetun törkeän luonnonsuojelurikoksen kvalifioimisperusteen. Tämä voitaisiin ottaa huomioon rikoksen kokonaisarvostelussa ja rangaistuksen mittaamisessa. Rikoksen olisi lisäksi oltava kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Törkeästä luonnonsuojelurikoksesta tuomittaisiin *pykälän 1 kohdan* mukaan, jos luonnonsuojelurikoksella tavoiteltaisiin huomattavaa taloudellista hyötyä. Tarkoituksena on, että perustetta sovellettaisiin lähtökohtaisesti vastaavalla tavalla kuin törkeän ympäristön turmelemisen osalta. Säännöksen soveltamisen perusteita on kuvattu 2 §:n 1 momentin 1 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa. Huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua voisi osoittaa esimerkiksi laittomasti ympäristöstään erotettujen, maahan tuotujen tai maasta vietyjen kohteiden korkea kaupallinen arvo tai valmiiksi järjestetyt myyntikanavat. Lisäksi teko tulisi arvioida myös kokonaisuudessaan törkeäksi.

Hyödyn arvioinnissa lähtökohtana olisi nettoperiaate, kuten rikoslain 10 luvussa tarkoitetuissa menettämisseuraamuksissakin. Taloudellinen hyöty voisi myös luonnonsuojelurikoksessa ilmetä syntyneenä säästönä. Esimerkiksi rauhoitetun kohteen hävittäminen voisi rakentamishankkeessa johtaa alhaisempiin kustannuksiin kuin rauhoitussäännösten noudattaminen.

Perusteen soveltaminen ei edellyttäisi, että tekijän tarkoituksena on hyödyn välitön realisointi, vaan taloudellinen hyöty voisi ilmetä myös esimerkiksi kiinteistön arvon nousuna. Rauhoitetun kohteen hävittäminen voi esimerkiksi mahdollistaa rakentamisen, jolloin kiinteistön arvo voi nousta merkittävästi rakennusoikeuden saamisen tai kasvun myötä. Hyödyn tulisi kuitenkin tällöinkin olla rahalla mitattavissa. Jos tekotapana on maahantuonti taikka suojellun tai rauhoitetun eläimen hävittäminen, taloudellisen hyödyn tavoittelu edellyttäisi kuitenkin yleensä tekijän tarkoitusta myydä tai muuten kaupallisesti hyödyntää rikoksen kohde. Arvokkaankin tällaisen kohteen hyödyntäminen vain oman kotitalouden piirissä ei yleensä osoittaisi kvalifointiperusteen edellyttämää huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua, mutta teko voisi tällöin tulla arvioitavaksi pykälän muiden perusteiden nojalla.

Jos rikosentekijällä olisi ollut mahdollisuus saada suojelun johdosta korvausta esimerkiksi luonnonsuojelulain 53 §:n nojalla, ei korvausta voitaisi taloudellista hyötyä arvioida yleensä vähentää rikoksen johdosta saaduista tuloista, mikäli tunnusmerkistön täyttävään menettelyyn ei olisi korvausta maksettaessakaan saanut ryhtyä. Esimerkiksi jos metsää hakattaessa on tahallisesti hävitetty luonnonsuojelulain 49 §:n 1 momentin perusteella rauhoitettu lajin lisääntymis- ja levähdyspaikka, ei puun myyntitulosta voida taloudellisen hyödyn huomattavuutta arvioida vähentää korvausta, jonka tekijä olisi voinut saada merkityksellisen haitan johdosta 53 §:n 1 momentin nojalla, koska lisääntymis- ja levähdyspaikkaa ei tällöinkään olisi saanut hävittää.

Huomattavaa taloudellista hyötyä saatetaan tavoitella esimerkiksi tuotaessa luvattomasti maahan kaupallisesti arvokkaita suojelukohteita tai pidettäessä niitä hallussa myyntitarkoituksessa. Peruste voisi tulla kysymykseen myös rakennus- tai vesirakennushankkeissa, puunkorjuussa taikka maa-ainesten oton yhteydessä, jos hankkeessa hävitetään tai turmellaan suojelukohde ja tästä aiheutuu huomattavaa taloudellista hyötyä.

Huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu voisi joissain tapauksissa olla kysymyksessä vasta pidemmän aikavälin toiminnassa. Teoilla olisi kuitenkin oltava ajallinen ja paikallinen yhteys, mikä arvioitaisiin rikosoikeuden vakiintuneita periaatteita noudattaen. Esimerkiksi usean suojellun kohteen erottaminen ympäristöstään usean viikon tai kuukauden aikana ja myyminen samalle taholle huomattavan taloudellisen hyödyn saamiseksi voitaisiin katsoa usean luonnonsuojelurikoksen sijasta yhdeksi törkeäksi luonnonsuojelurikokseksi.

Pykälän 2 kohdan mukaan teko voitaisiin arvioida törkeäksi luonnonsuojelurikokseksi, jos rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti. Erityistä suunnitelmallisuutta arvioitaisiin samoin perustein kuin törkeässä ympäristön turmelemisessa. Perusteen soveltamisen edellytyksiä on selostettu edellä 2 §:n 1 momentin 2 kohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa. Soveltaminen edellyttäisi teolta tai valmisteluilta laajamittaisuutta, mutta

toisaalta yhteenkin rauhoitettuun eläimeen kohdistunut rikos voisi olosuhteista riippuen olla erityisen suunnitelmallista.

Tekotavan erityistä suunnitelmallisuutta voisi osoittaa esimerkiksi kaupallisten jakelukanavien järjestäminen taikka muiden rikosten tekeminen toiminnan osana kuten väärrennettyjen tai väärin asiakirjojen laatiminen. Myös menetteleminen vastoin nimenomaista yksittäistapausta koskevaa viranomaisen ohjetta tai määräystä saattaisi viitata erityiseen suunnitelmallisuuteen, jos rikosta olisi myös kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä.

Säännöksen *3 kohdan* mukaan luonnonsuojelurikos voitaisiin arvioida törkeäksi, jos rikoksella aiheutetaan vakavaa vaaraa tai vahinkoa eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle ottaen huomioon rikoksen kohteena olevan eliölajin erityinen harvinaisuus tai uhanalaisuus taikka vaaran tai vahingon pitkäaikaisuus tai laaja ulottuvuus.

Luonnonsuojelurikoksen kohteena olevien lajien arvo kaupallisilla markkinoilla voi olla vähäinen. Toisaalta rikosta ei välttämättä ole tehty taloudellisen hyödyn tavoittelemiseksi. Rikoksen kohteena olevien lajien suojeluarvo voi tästä huolimatta olla suuri, ja rikoksella voi siten olla huomattava merkitys sääntelyn suojaamalle luonnon monimuotoisuudelle. Ehdotetulla 3 kohdalla olisi itsenäistä merkitystä erityisesti silloin, kun rikoksella ei lajien tai yksilöiden suuresta määrästä huolimatta tavoitella huomattavaa taloudellista hyötyä esimerkiksi lajien vähäisen markkina-arvon vuoksi ja jos rikos tapahtuisi mielijohteesta eikä erityisen suunnitelmallisesti.

Säännöksellä suojattaisiin luonnon monimuotoisuuden ylläpitämistä. Vakava vaara eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle merkitsisi samalla vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle. Luonnonsuojelulain 1 §:n 1 kohdan mukaan lain tavoitteena on muun muassa luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen. Luonnon monimuotoisuuden osalta lain esitöissä (HE 79/1996 vp) viitataan biologista monimuotoisuutta koskevaan yleissopimukseen (Rio de Janeiron yleissopimus, SopS 78/1994), jonka 2 artiklassa biologisella monimuotoisuudella tarkoitetaan "kaikkiin, kuten manner-, meri- tai muuhun vesiperäiseen ekosysteemiin tai ekologiseen kokonaisuuteen kuuluvien elävien eliöiden vaihtelevuutta; tähän lasketaan myös lajin sisäinen ja lajien välinen sekä ekosysteemien monimuotoisuus". Käsite 'ekosysteemi' sisältää myös luonnon elottoman osan.

Säilymisellä tarkoitettaisiin suojelun kohteiden säästymistä häviämiseltä, tuhoutumiselta, turmeltumiselta ja sukupuuttoon kuolemislta. Tämän lisäksi säilymisellä tarkoitettaisiin sitä, etteivät eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymis- ja suojelumahdollisuudet merkittävästi heikkene teon seurauksena. Luonnonsuojelulain 5 §:n mukaan lain tavoitteiden saavuttamiseksi luonnonsuojelussa on tähdättävä maamme luontotyyppien ja luonnonvaraisten eliölajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen. Luontotyyppin suojelutaso on suotuisa, kun sen luontainen levinneisyys ja kokonaisala riittävät turvaamaan luontotyyppin säilymisen ja sen ekosysteemin rakenteen ja toimivuuden pitkällä aikavälillä sekä luontotyyppille luonteenomaisen eliölajien suojelutaso on suotuisa. Eliölajin suojelutaso on suotuisa, kun laji pystyy pitkällä aikavälillä säilymään elinvoimaisena luontaisissa ympäristöissään. Teko, joka

vakavasti vaarantaa lajin tai luontotyypin suotuisan suojelutason saavuttamisen tai ylläpitämisen, aiheuttaa siten vakavaa vaaraa myös lajin tai luontotyypin säilymiselle.

Eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle ja siten luonnon monimuotoisuudelle aiheutuneen vaaran tai vahingon suuruutta olisi arvioitava kokonaisuutena. Rikoksen kohteena olevan eliölajin erityisen harvinaisuuden tai uhanalaisuuden sekä vaaran tai vahingon pitkäaikaisuuden ja sen laajuuden yhteen nivoutuminen on säännöksessä tuotu esiin ottamalla nämä tekijät perusteiksi, joiden mukaan vaaran tai vahingon vakavuutta arvioidaan.

Esimerkiksi kestoaltaan lyhyen vaarantumisen tai vahingon tulisi siten olla ulottuvuudeltaan laajempi kuin pitempiaikaisen, jotta ehdotettua 5 a §:n 1 momentin 3 kohtaa voitaisiin soveltaa. Vahingon kestoaika on siis vakavuuden yksi osatekijä. Vastaavasti harvinaiseen, erityisesti suojeltavaan lajiin kohdistunut rikos ei välttämättä täyttäisi törkeän luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistöä, jos rikos ei pitkäaikaisesti vaarantaisi lajin säilymistä.

Rikoksen kohteena olevalla eliölajilla tarkoitettaisiin muun muassa 5 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua hävitettyä tai turmeltua eläintä, kasvia tai muuta luontoon kuuluvaa kohdetta sekä 2 tai 3 kohdissa tarkoitettua kohdetta. Luonnonsuojelulain 47 §:ssä tarkoitettujen esiintymispaikkojen, 49 §:n 1 momentissa tarkoitettujen lisääntymis- ja levähdyspaikkojen sekä 39 §:n 2 momentissa tarkoitettujen pesäpuiden osalta kohteena olevalla eliölajilla tarkoitettaisiin sitä eliölajia, joiden suojelemiseksi mainitut paikat on suojeltu tai rauhoitettu.

Rikoksen kohteena olevan eliölajin erityinen harvinaisuus tai uhanalaisuus viittaisi muun muassa lajin yleisyyteen tai kannan kokoon, suojelutarpeeseen, kannan uusiutumiskykyyn ja lajin häviämiskäyttöön. Säännöksessä edellytettäisiin erityistä harvinaisuutta tai erityistä uhanalaisuutta, pelkästään rikoksen kohdistuminen uhanalaiseksi todettuun lajiin ei olisi yleensä riittävää, jollei teko esimerkiksi kohdistu useisiin yksilöihin tai jollei lajin uhanalaisuusluokitus nouse teon seurauksena.

Kysymykseen tulevia lajeja olisivat esimerkiksi luonnonsuojelulain 46 §:ssä ja luonnonsuojeluasetuksen 21 §:ssä tarkoitetut uhanalaiset lajit, lain 47 §:n 1 momentissa ja asetuksen 22 §:ssä tarkoitetut erityisesti suojeltavat lajit sekä luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitetut eläinlajit ja liitteessä IV (b) tarkoitetut kasvilajit, joihin viitataan luonnonsuojelulain 49 §:ssä. Erityisesti suojeltavia lajeja ovat muun muassa saimaannorppa, maakotka, merikotka, kiljuhanhi, muuttohaukka ja valkoselkätikka, luontodirektiivin liitteessä IV (a) tarkoitettuja lajeja muun muassa ripsisiippa, isoapollo ja vuollejokisimpukka sekä liitteessä IV (b) tarkoitettuja lajeja muun muassa hämeenkylmänkukka. Selvyyden vuoksi voidaan todeta, että uhanalaisuudella tai lajin erityisellä suojelulla ei sinänsä ole välitöntä oikeusvaikutusta. Jotta vastuu luonnonsuojelurikoksesta voi perustunnusmerkistön mukaan tulla kysymykseen, on lajin oltava lisäksi suojeltu tai rauhoitettu.

CITES-asetuksen liitteessä A ja B tarkoitettuihin lajeihin sovellettaisiin yleensä muuta kuin 3 kohdassa tarkoitettua kvalifiointiperustetta, koska mainittuja lajeja koskevan perustunnusmerkistön 5 §:n 1 momentin 3 kohdan tekotavat (maahantuonti, vienti, siirto,

ostaminen, ostamaan tarjoutuminen, kaupallisiin tarkoituksiin hankkiminen, esittelemisen julkisesti kaupallisessa tarkoituksessa, käyttäminen taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, myynti, hallussapito myyntitarkoituksessa, tarjoaminen tai kuljettaminen myytäväksi) eivät yleensä aiheuta tässä tunnusmerkistössä tarkoitettua vakavaa vaaraa eliölajin säilymiselle. Vastuu törkeästä luonnonsuojelurikoksesta voisi näissä tapauksissa perustua ensisijaisesti huomattavan taloudellisen hyödyn tavoitteluun (1 k) tai rikoksen erityiseen suunnitelmallisuuteen (2 k).

Arvioitaessa säilymiselle aiheutunutta vaaraa olisi otettava huomioon kohteena olevien eliöiden määrä ja sen suhde lajin yleisyyteen, kannan kokoon ja kannan uusiutumiskykyyn. Ehdotettu soveltamisperuste koskisi käytännössä tapauksia, joissa luonnonsuojelurikos kohdistuu lukuisiin yksilöihin tai suureen joukkoon eri lajeja. Mitä suuremman riskin teko aiheuttaa siitä, että kohteena oleva laji tai esimerkiksi suojeltava luontotyyppi häviää teon seurauksena pitkällä aikavälillä tarkasteltuna kokonaan tai sen esiintymisalue olennaisesti supistuu, sitä suurempana säilymiselle aiheutunutta vaaraa tai vahinkoa olisi pidettävä. Yhteen yksilöön kohdistuva rikos täyttäisi perusteen yleensä vain silloin, jos yksilö muodostaisi olennaisen osan lajin koko kannasta. Vahinko olisi tällöin yleensä myös pitkäaikainen. Tunnusmerkistön voisi täyttää esimerkiksi sellaisen hitaasti lisääntyvään lajiin kuuluvan yksilön surmaaminen, jonka kanta on enintään muutamia satoja yksilöitä. Tunnusmerkistön voisi siten täyttää esimerkiksi yksittäisen saimaannorpan surmaaminen, edellyttäen kuitenkin että rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Myös erittäin uhanalaisen jokihelmisimpukan yhdenkin esiintymispaikan tahallinen hävittäminen esimerkiksi ruoppaamalla tai rakentamalla voisi täyttää tunnusmerkistön.

Säilymiselle ja luonnon monimuotoisuudelle aiheutuneen vaaran tai vahingon arvioinnissa voitaisiin ottaa huomioon myös ympäristöministeriön luonnonsuojelulain 59 §:n nojalla vahvistamat ohjeelliset arvot rauhoitetuille eläimille ja kasveille lajinsa edustajina. Arvot on viimeksi vahvistettu ympäristöministeriön asetuksessa rauhoitettujen eläinten ja kasvien ohjeellisista arvioista (9/2002). Arvot heijastavat muun muassa lajin uusiutumiskykyä ja lajin vaateliaisuutta esimerkiksi elinympäristön suhteen, lajin suojelutarvetta ja lajin kannan kokoa. Pienin vahvistettu arvo on nykyisin 17 euroa (esimerkiksi maamyyrä, pajulintu ja peippo), suurin 9 755 euroa (saimaannorppa). Saimaannorpan lisäksi suurehko arvo on määritetty esimerkiksi naalille ja merikotkalle (7 400 €), kiljukotkalle (6 728 €), kiljuhanhelle ja tunturihaukalle (6 391 €), vesikolle (5 382 €) ja kotkalle (4 877 €). Rauhoitetuille kasveille ja sammalille ei ole määritetty arvoa ennakolta, vaan asetuksen 11 §:n mukaan menettämisseuraamusta määrättäessä tulee niiden osalta pyytää elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunto. Jos rikoksen kohteena olevien eliöiden arvo lajinsa edustajina olisi erittäin suuri, viittaisi tämä yleensä siihen, että myös säännöksessä tarkoitettua vaaraa tai vahinkoa eliölajin säilymiselle olisi pidettävä (erityisen) vakavana.

Vaaran tai vahingon pitkäaikaisuudelle ei voida asettaa täsmällisiä ajallisia rajoja. Vaaran tai vahingon on kuitenkin oltava luonteeltaan sillä tavoin pysyvä, ettei kysymys ole vaikutuksiltaan pian ohimenevästä tapahtumasta. Pitkäaikaisuus viittaa useiden kuukausien tai jopa vuosien ajan jatkuviin taikka pysyviin vahinkoihin. Esimerkkejä pitkäaikaisista vahinkoista aiheuttavista toimista ovat metsänhakkuu, maa-ainesten ottaminen ja metsän polttaminen. Alueeseen kohdistuvan vahingon vakavuutta lisää se, että teolla

hävitetään suojelualueen tärkeänä suojeluperusteena olevan lajin yksilö tai yksilöitä taikka heikennetään luonnonsuojelualueen suojeluperusteena olevan luontotyypin ominaispiirteitä.

Pitkäaikaisuuden käsite liittyisi alueiden lisäksi myös lajisuojeluun: jos teolla esimerkiksi hävitettäisiin jonkin lajin kanta pysyvästi kokonaan tietyltä alueelta taikka hyvin hitaasti leviävän lajin yksilö tai yksilöt yhdeltä sen harvoista esiintymispaikoista, olisi tämä otettava huomioon vahingon suuruutta arvioitaessa. Esimerkiksi jonkin eläin- tai kasvilajin tahallista hävittämistä kokonaan sukupuuttoon olisi lähtökohtaisesti pidettävä tärkeänä luonnonsuojelurikoksena. Pitkäaikaisuuden arvioinnissa olisi otettava huomioon paikalliset olosuhteet. Esimerkiksi Lapissa metsän uusiutuminen voi kestää pidempään kuin Etelä-Suomessa.

Vaaran tai vahingon laaja ulottuvuus koskisi ennen kaikkea suojeltavia tai rauhoitettuja alueita. Eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle aiheutuvan vaaran laaja ulottuvuus tarkoittaisi sitä, että toiminta heikentäisi monimuotoisuutta esimerkiksi maantieteellisesti laajalla alueella tai kohdistuisi useisiin eliölajiin. Kysymys on tällaisissa tapauksissa tavanomaista suuremmista vahingoista tai niiden vaarasta. Ulottuvuuden laajuutta arvioitaessa tarkasteltaisiin ennen kaikkea rikoksen kohteena olevan hävitetyn tai turomellun alueen pinta-alaa, ei esimerkiksi sen osuutta kohteena olevan suojelualueen kokonaispinta-alasta. Tärkeän luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistön voisi täyttää esimerkiksi laajan luonnonsuojelualueen keskeisten suojeluarvojen turmeleminen tai laajan vanhan metsän hakkaaminen esimerkiksi luonnonsuojelulaissa tarkoitettussa luonnonpuistossa. Toisaalta pieneenkin alueeseen kohdistuva rikos voitaisiin katsoa tärkeäksi, jos esimerkiksi kyseessä oleva luontotyyppi on hyvin harvinainen. Vahinko olisi tällöin luonteeltaan pitkäaikaista.

Vaaralla tarkoitetaan ehdotetussa säännöksessä konkreettista vaaraa. Tämä ilmenee säännöksessä käytetystä käsitteestä "*aiheutettu vaara*". Edellytyksenä on, että vahingon syntyminen on ollut jo lähellä. Tämä vaikuttaa myös teon vanhenemiseen. Tärkeä luonnonsuojelurikos alkaisi rikoslain 8 luvun 2 §:n mukaisesti vanheta vasta siitä, kun tunnusmerkistössä edellytetty seuraus (tässä vahinko tai sen konkreettinen vaara) ilmenee.

Tunnusmerkistö sisältäisi myös rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutun törkeiden rikosten *kokonaihasharkintalausekkeen*. Säännöksen soveltaminen edellyttäisi siten, että teko olisi yksittäisen perusteen lisäksi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Kvalifiointiperusteen käsillä olo saa aikaan eräänlaisen oletettaman rikoksen törkeydestä. Pelkästään kvalifiointiperusteen täytyminen ei kuitenkaan riitä rikoksen katsomiseen kokonaisuutena arvostellen törkeäksi. Arvioinnissa on otettava kokonaisvaltaisesti huomioon niin kokonaištörkeyden puolesta kuin sitä vastaan puhuvia tekijöitä. (Ks. LaVM 4/2014 vp ja KKO 2013:57.)

Kvalifiointiperusteen ilmenemistapa saattaa ensinnäkin olla niin poikkeuksellisen vahingollinen tai vaarallinen, että se jo sellaisenaan antaa aiheen arvioida rikos myös kokonaisuutena arvostellen törkeäksi. Törkeäksi arviointi ei tällöin edellytä kvalifiointiperusteeseen liittymättömien teon törkeyttä osoittavien seikkojen toteamista. Mitä enemmän kvalifiointiperusteen soveltamisen raja ylitetään, sitä tärkeämpänä rikosta on kokonaisarvostelussa pidettävä.

Kvalifiointiperusteen ilmenemismuodon lisäksi kokonaisarvostelussa voidaan kiinnittää huomiota muun muassa täyttyneiden kvalifiointiperusteiden lukumäärään ja muiden kvalifiointiperusteiden ilmentämiin arviointiperusteisiin, vaikka nämä muut kvalifiointiperusteet eivät täyttyisikään. Esimerkiksi rikoksen suunnitelmallisuus voitaisiin ottaa kokonaisarvostelussa huomioon, vaikka se ei täyttäisikään 2 kohdassa tarkoitettua kvalifiointiperusteen edellytyksiä. Periaatetta voidaan soveltaa myös silloin, kun alueeseen kohdistunut rikos kohdistuu alueen lisäksi myös suojeltuihin eliölajeihin. Vaikka rikos ei lajisuojelun osalta täyttäisikään 3 kohdan kvalifiointiperustetta, voidaan lajien harvinaisuus ja uhanalaisuus sekä niihin kohdistuneen vahingon ulottuvuus kuten yksilöiden lukumäärä ottaa huomioon törkeyden kokonaisarvostelussa ja rangaistuksen mittaamisessa.

Kokonaisarvostelussa voitaisiin kiinnittää huomiota myös rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin, tahallisuuden asteeseen sekä rikoslain 6 luvun 5 §:ssä tarkoitettuihin koventamisperusteisiin ja 6 §:ssä tarkoitettuihin lieventämisperusteisiin siltä osin kuin ne koskevat rikostekoa. Vaikka rangaistuksen määräämistä koskevissa säännöksissä tarkoitettut seikat olisi huomioitu kokonaisarvostelussa lieventävästi, olisi ne lisäksi otettava huomioon rangaistusta määrättäessä.

Aluesuojelun osalta voitaisiin rikoksen kokonaisarvostelussa ottaa huomioon myös kohteena olevan luonnonalueen suojelun tarve ja tarkoitus. Vaikka rikoksessa turmeltaisiin yksittäinen suojeltu luonnonalue, esimerkiksi kaatamalla oikeudettomasti metsää luonnonsuojelualueelta, ei rikosta olisi välttämättä pidettävä kokonaisuutena arvostellen törkeänä, jos teko ei kuitenkaan vaarantaisi esimerkiksi alueella esiintyvien luontotyyppien säilymistä eikä se kohdistuisi suojeltuihin eliölajeihin. Näin voisi olla lähinnä silloin, jos alue on suojeltu puhtaasti erityisen luonnonkauneutensa perusteella (luonnonsuojelulaki 10 § 2 mom. 4 kohta) eikä luontoarvojensa vuoksi tai luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseksi (esimerkiksi 1, 2, 5 ja 6 kohta). Tällaistakin rikosta voitaisiin kuitenkin pitää kokonaisarvostelussa törkeänä, jos rikoksella esimerkiksi tavoitellaan hyvin huomattavaa taloudellista hyötyä. Kokonaisarvostelussa voitaisiin ottaa lisäksi ankaroitavasti huomioon alueen kuuluminen luonnonsuojelulain 10 luvussa tarkoitettuun Natura 2000 -verkostoon.

Kokonaisarvostelussa lieventävänä seikkana voitaisiin pitää myös sitä, että tekoon olisi tosiasiallisesti voinut saada poikkeusluvan esimerkiksi luonnonsuojelulain 27 §:n, 28 §:n, 31 §:n, 48 §:n 2 momentin taikka 49 §:n 3 tai 4 momentin nojalla eikä rikos aiheuta 3 kohdassa tarkoitettua vaaraa eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle.

On syytä huomata, että samaan tekoon saattavat törkeän luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistön lisäksi soveltua myös muut rikostunnusmerkistöt. Nämä tilanteet on ratkaistava tapauskohtaisesti yleisten *lainkonkurrensia* koskevien periaatteiden mukaisesti.

Esimerkiksi luonnonsuojelun alueen hävittäminen polttamalla voi täyttää myös rikoslain 34 luvun 1 §:ssä tarkoitetun tuhotyön tai 3 §:ssä tarkoitetun törkeän tuhotyön tunnusmerkistön, muunlainen hävittäminen taas esimerkiksi 35 luvun 1–3 §:ssä tarkoitetun vahingontekorikoksen tunnusmerkistön. Koska luonnonsuojelurikoksia koskevilla säännöksillä ei suojella omaisuutta eikä henkeä tai terveyttä, tuomitaan näistä rikoksista erikseen. Luonnonsuojelurikosten suojelun kohde ei myöskään ole eläinten suojeleminen kärsimykseltä, joten jos suojellun eläimen surmaamiseen sisältyy tarpeettoman kärsimyksen aiheuttamista, voidaan teko luonnonsuojelurikoksen tai törkeän luonnonsuojelurikoksen lisäksi rangaista rikoslain 17 luvun 14 §:ssä tarkoitettuna eläinsuojelurikoksena tai 14 a §:ssä tarkoitettuna törkeänä eläinsuojelurikoksena.

Rangaistukseksi törkeästä luonnonsuojelurikoksesta ehdotetaan yleisperusteluista ilmenevillä perusteilla vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta. Rangaistusasteikko vastaa törkeiden talousrikosten rangaistusasteikkoa.

Säännöksen 2 momentissa säädettäisiin yrityksen rangaistavuudesta. Vaikka törkeä luonnonsuojelurikos olisi rangaistava myös törkeästä huolimattomuudesta tehtynä, vain tahallisen rikoksen yritykset voi rikoslain 5 luvun 1 §:n mukaan olla rangaistava.

7.2 Luonnonsuojelulaki

58 §. Rangaistukset. Pykälän 1 momentti sisältää viittaussäännöksen, jonka mukaan rangaistus vastoin luonnonsuojelulakia tehdystä ympäristön turmelemisesta tai luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–5 §:ssä. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi viittaus uuteen törkeää luonnonsuojelurikosta koskevaan 5 a §:ään. Ruotsinkieliseen versioon ehdotetaan tehtäväksi lisäksi kielellinen korjaus.

7.3 Laki valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta

4 §. Pykälän mukaan rangaistus vastoin valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annettua lakia tehdystä luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 §:n 2 momentissa. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi viittaus myös uuteen 5 a §:ään. Ruotsinkieliseen versioon ehdotetaan tehtäväksi lisäksi kielellinen korjaus.

7.4 Laki Suomen talousvyöhykkeestä

11 §. *Ympäristörikokset talousvyöhykkeellä.* Pykälässä säädetään ympäristörikoksia koskevien rangaistussäännösten soveltamisesta Suomen talousvyöhykkeellä. Talousvyöhykkeellä sovelletaan muun muassa rikoslain 48 a luvun 5 §:n säännöstä luonnonsuojelurikoksesta ja luonnonsuojelulain 58 §:n 2 momentin säännöstä luonnonsuojelurikkomuksesta. Säännökseen ehdotetaan tämän vuoksi lisättäväksi myös viittaus törkeää luonnonsuojelurikosta koskevaan rikoslain 48 luvun 5 a §:ään.

7.5 Laki Metsähallituksen erävalvonnasta

9 §. *Haltuunotto.* Säännöksen 4 momentissa säädetään erätarkastajan oikeudesta ottaa haltuunsa rikoslain 48 luvun 5 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikoksen tai luonnonsuojelulain 58 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikkomuksen kohde ja sen tekemisessä käytetty väline. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi viittaus myös törkeää luonnonsuojelurikosta koskevaan rikoslain 48 luvun 5 a §:ään.

8 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan selkeänä ja havainnollisena ajankohtana, esimerkiksi 1 päivänä tammikuuta 2016.

Voimaantulon osalta noudatetaan rikoslain 3 luvun 2 §:n säännöksiä rikoslain ajallisesta soveltuvuudesta. Tämän vuoksi erillistä siirtymäsäännöstä ei tarvita.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Perustuslain 20 §:n mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.

Hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp, hallitusmuodon 14 a §:n yksityiskohtaiset perustelut) mukaan säännöksellä pyritään korostamaan sitä, että luonnon ja muun ympäristön suojeluun liittyy myös sellaisia arvoja, jotka eivät ole palautettavissa ihmisyksilöiden oikeuksiksi. Tältä osin jokaisen velvollisuudet luontoa kohtaan voidaan ymmärtää joko luonnon itseisarvosta lähteviksi tai ilmaukseksi kaikille ihmisille jakamattomasti kuuluvasta oikeudesta. Säännöksessä tarkoitettun luonnon monimuotoisuuden osaluueita ovat muun muassa eläin- ja kasvikunnan geneettinen rikkaus sekä kaikkien uusiutumattomien luonnonvarojen tehokas suojeleminen.

Perustuslain säännös on luonteeltaan lähinnä julistuksenomainen, ja se toteutuu muun lainsäädännön tuella ja välityksellä. Säännöksen 2 momentin mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan säännös vaikuttaisi ensisijaisesti lainsäätäjän ja muiden normintajien toimintaan.

Esityksessä tarkoitettut rangaistussäännökset ovat perustuslain 20 §:n säännöksen kannalta merkityksellisiä ja kasvattavat luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön suojaa. Muutokset eivät kuitenkaan laajenna rangaistavuuden alaa.

Laajemmat mahdollisuudet pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöön (esimerkiksi televalvonta, sijaintitietojen hankkiminen, tukiasematietojen hankkiminen, tekninen kuuntelu, tekninen katselu kotirauhan piirissä, epäillyn tekninen seuranta, tekninen lait tarkkailu) ovat merkityksellisiä muun muassa perustuslain 10 §:ssä turvattu yksityiselämän suojan kannalta. Säännöksen 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselä-

mä, kunnia ja kotirauha on turvattu, ja 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Säännöksen 3 momentin mukaan lailla voidaan kuitenkin säätää rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Viestin tunnistamistietojen on puolestaan perustuslakivaliokunnan vakiintuneessa käytännössä katsottu jäävän luottamuksellisen viestin salaisuutta suojaavan perusoikeuden ydinalueen ulkopuolelle (ks. esim. PeVL 6/2012 vp, s. 3/II).

Esityksen kannalta merkityksellinen on myös perustuslain 8 §:n säännös rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta. Säännöksen ensimmäisen virkkeen mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei ole laissa säädetty rangaistavaksi. Säädetty rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältää lain täsmällisyyteen kohdistuvan erityisen vaatimuksen. Kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että lain sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin teko tai laiminlyönti rangaistava (esim. PeVL 22/2001 vp, s. 3/I). Rikoslain 48 luvun 1 §:n täsmentäminen ja ehdotettu luonnonsuojelurikoksen törkeä tekemuoto täyttävät nämä vaatimukset.

Lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset.

LAKIEHDOTUKSET JA RINNAKKAISTEKSTIT

1.

Laki **rikoslain 48 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 48 luvun 1, 2 ja 4 §, sellaisina kuin ne ovat, 1 § laeissa 600/2013 ja 557/2014, 2 § laissa 578/1995 ja 4 § laissa 112/2000, sekä lisätään 48 lukuun uusi 5 a § seuraavasti:

48 luku **Ympäristörikoksista**

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p>1 § <i>Ympäristön turmeleminen</i></p> <p>Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta</p> <p>1) saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti,</p> <p>2) valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsittelee tai säilyttää ainetta, valmistetta, seosta, tuotetta tai esinettä taikka käyttää laitetta</p> <p>vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain, kemikaalilain, REACH-asetuksen, CLP-asetuksen, biosidiasetuksen, kasvinsuojeluaineasetuksen taikka näiden tai ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla annetun säännöksen vastaisesti taikka otsonikerrosta heikentävistä aineista an-</p>	<p>1 § <i>Ympäristön turmeleminen</i></p> <p>Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta</p> <p>1) saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti,</p> <p>2) valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsittelee tai säilyttää ainetta, valmistetta, seosta, tuotetta tai esinettä taikka käyttää laitetta <i>vastoin</i></p> <p>a) vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettua lakia, b) kemikaalilakia, c) REACH-asetusta, d) CLP-asetusta, e) biosidiasetusta, f) kasvinsuojeluaineasetusta taikka g) a–f kohdassa mainitun säädöksen tai ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla annettua säännöstä, h) otsonikerrosta heikentävistä aineista</p>

<p>netun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1005/2009, tietyistä fluoratuista kasviuonekaasuista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 842/2006, pysyvistä orgaanisista yhdisteistä sekä direktiivin 79/117/ETY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 850/2004 tai pesuaineista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 648/2004 3, 4 tai 4 a artiklan <i>vastaisesti taikka</i> jätelain (646/2011) 147 §:n 2 momentissa mainitun säännöksen, jätelain nojalla annetun säännöksen, yksittäistapausta koskevan määräyksen tai kiellon <i>vastaisesti taikka</i></p> <p>laiminlyö jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa <i>tai</i></p> <p>3) tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä</p> <p>jätelain <i>tai</i> sen nojalla annetun säännöksen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen tai jätteiden siirrosta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1013/2006 <i>vastaisesti taikka</i></p> <p>tuo maahan tai vie maasta ainetta, valmistetta tai tuotetta vastoin</p> <p>ympäristönsuojelulain nojalla annettua asetusta <i>taikka</i> <i>vastoin</i> otsonikerrosta heikentävistä aineista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1005/2009, tietyistä fluoratuista kasviuonekaasuista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 842/2006, vaarallisten kemikaalien viennistä ja tuonnista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 649/2012, pysyvistä orgaanisista yhdisteistä sekä</p>	<p>annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1005/2009, <i>i</i>) tietyistä fluoratuista kasviuonekaasuista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 842/2006, <i>j</i>) pysyvistä orgaanisista yhdisteistä sekä direktiivin 79/117/ETY muuttamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 850/2004, <i>k</i>) pesuaineista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 648/2004 3, 4 tai 4 a artiklaa, <i>l</i>) jätelain (646/2011) 147 §:n 2 momentissa mainittua säännöstä <i>taikka</i> <i>m</i>) jätelain nojalla annettua säännöstä, yksittäistapausta koskevaa määräystä tai kieltoa,</p> <p>3) laiminlyö jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa,</p> <p>4) tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä <i>vastoin</i></p> <p><i>a</i>) jätelakia, sen nojalla annettua säännöstä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä <i>taikka</i> <i>b</i>) jätteiden siirrosta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1013/2006,</p> <p>5) tuo maahan tai vie maasta ainetta, valmistetta tai tuotetta vastoin</p> <p><i>a</i>) ympäristönsuojelulain nojalla annettua asetusta, <i>b</i>) otsonikerrosta heikentävistä aineista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1005/2009, <i>c</i>) tietyistä fluoratuista kasviuonekaasuista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 842/2006, <i>d</i>) vaarallisten kemikaalien viennistä ja tuonnista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 649/2012, <i>e</i>) pysyvistä orgaanisista yhdisteistä sekä</p>
--	---

<p>direktiivin 79/117/ETY muuttamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 850/2004 tai metallisen elohopean ja tiettyjen elohopeayhdisteiden ja -seosten viennin kieltämisestä sekä metallisen elohopean turvallisuudesta varastoinnista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1102/2008 taikka</p> <p>vie maasta muuntogeenisiä organismeja, niitä sisältäviä elintarvikkeita tai rehuja vastoin muuntogeenisten organismien valtioiden rajat ylittävistä siirroista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1946/2003</p> <p>siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, on tuomittava <i>ympäristön turmelemisesta</i> sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.</p> <p>Edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.</p> <p>Ympäristön turmelemisesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla muuttamaan ympäristöä vastoin</p> <p>maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999), vesilain (587/2011) tai maa-aineslain (555/1981) säännöksiä tai Saimaan ja Vuoksen juoksutussääntöä taikka näiden nojalla annettuja säännöksiä, yleisiä tai yksittäistapausta koskevia määräyksiä taikka kaavaa tai lupaa</p> <p>siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista.</p>	<p>direktiivin 79/117/ETY muuttamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 850/2004 tai f) metallisen elohopean ja tiettyjen elohopeayhdisteiden ja -seosten viennin kieltämisestä sekä metallisen elohopean turvallisuudesta varastoinnista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1102/2008 taikka</p> <p>6) vie maasta muuntogeenisiä organismeja, niitä sisältäviä elintarvikkeita tai rehuja vastoin muuntogeenisten organismien valtioiden rajat ylittävistä siirroista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1946/2003</p> <p>siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, on tuomittava <i>ympäristön turmelemisesta</i> sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.</p> <p>Edellä 1 momentin 4–6 kohdassa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.</p> <p>Ympäristön turmelemisesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla muuttamaan ympäristöä vastoin</p> <p>1) maankäyttö- ja rakennuslakia (132/1999), 2) vesilakia (587/2011), 3) maa-aineslakia (555/1981), 4) Saimaan ja Vuoksen juoksutussääntöä, 5) näiden nojalla annettua säännöstä, yleistä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä taikka kaavaa tai lupaa</p> <p>siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista.</p>
--	--

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p style="text-align: center;">2 § <i>Törkeä ympäristön turmeleminen</i></p> <p>Jos ympäristön turmelemisessa</p> <p>1) ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus tai muut seikat <i>taikka</i> 2) rikos tehdään 1 §:ssä tarkoitetun menettelyn johdosta saadusta viranomaisen määräyksestä tai kiellosta huolimatta</p> <p>ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava <i>törkeästä ympäristön turmelemisesta</i> vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.</p> <p>Yritykseen on vastaavasti sovellettava, mitä 1 §:ssä on yrityksestä säädetty.</p>	<p style="text-align: center;">2 § <i>Törkeä ympäristön turmeleminen</i></p> <p>Jos ympäristön turmelemisessa</p> <p>1) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä, 2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti <i>taikka</i> 3) ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus tai muut seikat (nykyinen 2 kohta kumotaan)</p> <p>ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava <i>törkeästä ympäristön turmelemisesta</i> vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.</p> <p>Yritykseen on vastaavasti sovellettava, mitä 1 §:ssä on yrityksestä säädetty.</p>

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p style="text-align: center;">4 § <i>Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen</i></p> <p>Joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta</p> <p>1) puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla <i>taikka</i> 2) rikkoo jätelakia tai ympäristönsuojelulakia tai niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä 1 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitetulla tavalla</p> <p>siten, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon</p>	<p style="text-align: center;">4 § <i>Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen</i></p> <p>Joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta</p> <p>1) puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla <i>taikka</i> 2) rikkoo jätelakia tai ympäristönsuojelulakia tai niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä 1 §:n 1 momentin 2–4 kohdassa tarkoitetulla tavalla</p> <p>siten, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon</p>

vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat, on tuomittava <i>tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta</i> sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.	vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat, on tuomittava <i>tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta</i> sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.
---	---

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
(uusi)	<p style="text-align: center;">5 a § Törkeä luonnonsuojelurikos</p> <p><i>Jos luonnonsuojelurikoksessa</i></p> <p>1) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä, 2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai 3) rikoksella aiheutetaan vakavaa vaaraa tai vahinkoa eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle ottaen huomioon rikoksen kohteena olevan eliölajin erityinen harvinaisuus tai uhanalaisuus taikka eliölajille, luonnonalueelle tai muulle luontoon kuuluvalla kohteella aiheutetun vaaran tai vahingon pitkäaikaisuus tai laaja ulottuvuus,</p> <p><i>ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä luonnonsuojelurikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.</i></p> <p><i>Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.</i></p>

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

2.

Laki
luonnonsuojelulain 58 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan luonnonsuojelulain (1096/1996) 58 §:n 1 momentti seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
58 § <i>Rangaistukset</i>	58 § <i>Rangaistukset</i>
Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta tai luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–5 §:ssä.	Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta tai luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–5 ja 5 a §:ssä.
-----	-----

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain (1112/1982) 4 §, sellaisina kuin se on laissa 700/1995, seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
4 § Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 §:n 2 momentissa.	4 § Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 §:n 2 momentissa <i>ja 5 a §:ssä</i> .

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .

4.

Laki**Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain (1058/2004) 11 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 544/2014, seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p>11 § <i>Ympäristörikkokset talousvyöhykkeellä</i></p> <p>Rangaistus vastoin 3 §:n 1 momentissa mainittuja lakeja talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta, tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta ja luonnonsuojelurikoksesta tuomitaan rikoslain 48 luvun 1–5 §:n mukaan. Tässä momentissa tarkoitettuihin rikoksiin sovelletaan, mitä rikoslaissa säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuusta.</p> <p>Rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristönsuojelulain rikkomisesta tuomitaan ympäristönsuojelulain 224 ja 225 §:n mukaan, rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä jätelain rikkomisesta jätelain 147 §:n mukaan ja rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä luonnonsuojelurikoksesta luonnonsuojelulain (1096/1996) 58 §:n 2 momentin mukaan.</p>	<p>11 § <i>Ympäristörikkokset talousvyöhykkeellä</i></p> <p>Rangaistus vastoin 3 §:n 1 momentissa mainittuja lakeja talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta, tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta, luonnonsuojelurikoksesta ja törkeästä luonnonsuojelurikoksesta tuomitaan rikoslain 48 luvun 1–5 tai 5 a §:n mukaan. Tässä momentissa tarkoitettuihin rikoksiin sovelletaan, mitä rikoslaissa säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuusta.</p> <p>Rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristönsuojelulain rikkomisesta tuomitaan ympäristönsuojelulain 224 ja 225 §:n mukaan, rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä jätelain rikkomisesta jätelain 147 §:n mukaan ja rangaistus talousvyöhykkeellä tehdystä luonnonsuojelurikoksesta luonnonsuojelulain (1096/1996) 58 §:n 2 momentin mukaan.</p>

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20____.

5.

Laki

Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain (1157/2005) 9 §:n 4 momentti seuraavasti:

<i>Voimassa oleva laki</i>	<i>Ehdotus</i>
<p style="text-align: center;">9 § <i>Haltuunotto</i></p> <p>-----</p> <p>Erätarkastajalla on oikeus ottaa haltuun rikoslain 48 luvun 5 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikoksen tai luonnonsuojelulain (1096/1996) 58 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikkomuksen kohde ja sen tekemisessä käytetty väline siten kuin luonnonsuojelulaissa haltuunotosta säädetään. Erätarkastajalla on lisäksi oikeus ottaa haltuun rikoksen kohde, joka luonnonsuojelulain nojalla on tuomittava valtiolle menetetyksi. Haltuun otettu rikoksen kohde saalista lukuun ottamatta ja rikoksentekevä väline on ilman aiheutonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua haltuun ottamisesta, luovutettava poliisille.</p>	<p style="text-align: center;">9 § <i>Haltuunotto</i></p> <p>-----</p> <p>Erätarkastajalla on oikeus ottaa haltuun rikoslain 48 luvun 5 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikoksen, 5 a §:ssä tarkoitetun törkeän luonnonsuojelurikoksen tai luonnonsuojelulain (1096/1996) 58 §:ssä tarkoitetun luonnonsuojelurikkomuksen kohde ja sen tekemisessä käytetty väline siten kuin luonnonsuojelulaissa haltuunotosta säädetään. Erätarkastajalla on lisäksi oikeus ottaa haltuun rikoksen kohde, joka luonnonsuojelulain nojalla on tuomittava valtiolle menetetyksi. Haltuun otettu rikoksen kohde saalista lukuun ottamatta ja rikoksentekevä väline on ilman aiheutonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän vuorokauden kuluttua haltuun ottamisesta, luovutettava poliisille.</p>

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .

Helsingissä _____ päivänä _____ kuuta 20 _____

Pääministeri

Oikeusministeri

LAGFÖRSLAG OCH PARALLELLTEXTER

1.

Lag om ändring av 48 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 48 kap. 1, 2 och 4 §, sådana de lyder, 1 § i lagarna 600/2013 och 557/2014, 2 § i lag 578/1995 och 4 § i lag 112/2000, samt
fogas till 48 kap. en ny 5 a § som följer:

48 kap. **Om miljöbrott**

<i>Gällande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
<p style="text-align: center;">1 § <i>Miljöförstöring</i></p> <p>Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet</p> <p>1) i miljön för eller släpper ut eller lämnar ett föremål eller ämne, strålning eller något annat sådant i strid med lag eller i strid med bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats eller beslut i enskilda fall som meddelats med stöd av nämnda lagar och förordningar, eller utan sådant tillstånd som lagen förutsätter, eller i strid med tillståndsvillkor,</p> <p>2) framställer, överlåter, transporterar, använder, behandlar eller förvarar ett ämne, ett preparat, en blandning, en produkt eller ett föremål eller använder en anordning i strid med</p> <p>lagen om säkerhet vid hantering av farliga kemikalier och explosiva varor, kemikalielagen, Reach-förordningen, CLP-förordningen, biocidförordningen, växtskyddsmedelsförordningen eller bestämmelser som har utfärdats med stöd</p>	<p style="text-align: center;">1 § <i>Miljöförstöring</i></p> <p>Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet</p> <p>1) i miljön för eller släpper ut eller lämnar ett föremål eller ämne, strålning eller något annat sådant i strid med lag eller i strid med bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats eller beslut i enskilda fall som meddelats med stöd av nämnda lagar och förordningar, eller utan sådant tillstånd som lagen förutsätter, eller i strid med tillståndsvillkor,</p> <p>2) framställer, överlåter, transporterar, använder, behandlar eller förvarar ett ämne, ett preparat, en blandning, en produkt eller ett föremål eller använder en anordning i strid med</p> <p>a) lagen om säkerhet vid hantering av farliga kemikalier och explosiva varor, b) kemikalielagen, c) Reach-förordningen, d) CLP-förordningen, e) biocidförordningen, f) växtskyddsmedelsförordningen, eller g) bestämmelser som har utfärdats med</p>

<p>av dem eller med stöd av miljöskyddslagen (527/2014),</p> <p><i>i strid med</i> Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1005/2009 om ämnen som bryter ned ozonskiktet, Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 842/2006 om vissa fluorerade växthusgaser, Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 850/2004 om långlivade organiska föroreningar och om ändring av direktiv 79/117/EEG eller</p> <p><i>i strid med</i> artikel 3, 4 eller 4a i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 648/2004 om tvätt- och rengöringsmedel,</p> <p><i>i strid med</i> bestämmelser som nämns i 147 § 2 mom. i avfallslagen (646/2011) eller</p> <p><i>i strid med</i> bestämmelser som har utfärdats eller beslut eller förbud som i enskilda fall har meddelats med stöd av avfallslagen,</p> <p><i>eller som</i> försummar sin skyldighet enligt avfallslagen att ordna avfallshantering, <i>eller</i></p> <p>3) för in i landet eller ut ur landet eller genom finskt territorium transiterar avfall i strid med</p> <p>avfallslagen <i>eller</i> bestämmelser som har utfärdats eller beslut i enskilda fall som har meddelats med stöd av den eller</p> <p><i>i strid med</i> Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1013/2006 om transport av avfall, <i>eller</i></p> <p>i landet för in eller ur landet för ut ett ämne, ett preparat eller en produkt i strid med</p> <p>en förordning som utfärdats med stöd av miljöskyddslagen <i>eller</i></p> <p><i>i strid med</i> Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1005/2009 om ämnen</p>	<p>stöd av <i>de författningar som nämns i a-f-punkterna</i> eller med stöd av miljöskyddslagen (527/2014),</p> <p><i>h)</i> Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1005/2009 om ämnen som bryter ned ozonskiktet,</p> <p><i>i)</i> Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 842/2006 om vissa fluorerade växthusgaser,</p> <p><i>j)</i> Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 850/2004 om långlivade organiska föroreningar och om ändring av direktiv 79/117/EEG,</p> <p><i>k)</i> artikel 3, 4 eller 4a i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 648/2004 om tvätt- och rengöringsmedel,</p> <p><i>l)</i> bestämmelser som nämns i 147 § 2 mom. i avfallslagen (646/2011), eller</p> <p><i>m)</i> bestämmelser som har utfärdats eller beslut eller förbud som i enskilda fall har meddelats med stöd av avfallslagen,</p> <p>3) försummar sin skyldighet enligt avfallslagen att ordna avfallshantering,</p> <p>4) för in i landet eller ut ur landet eller genom finskt territorium transiterar avfall i strid med</p> <p><i>a)</i> avfallslagen, bestämmelser som har utfärdats eller beslut i enskilda fall som har meddelats med stöd av den, eller</p> <p><i>b)</i> Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1013/2006 om transport av avfall,</p> <p>5) i landet för in eller ur landet för ut ett ämne, ett preparat eller en produkt i strid med</p> <p><i>a)</i> en förordning som utfärdats med stöd av miljöskyddslagen,</p> <p><i>b)</i> Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1005/2009 om ämnen som</p>
--	---

<p>som bryter ned ozonskiktet, Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 842/2006 om vissa fluorerade växthusgaser, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 649/2012 om export och import av farliga kemikalier <i>eller</i> Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 850/2004 om långlivade organiska föreningar och om ändring av direktiv 79/117/EEG eller Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1102/2008 om exportförbud för metalliskt kvicksilver och vissa kvicksilverföreningar och kvicksilverblandningar och säker förvaring av metalliskt kvicksilver, eller</p> <p>ur landet för ut genetiskt modifierade organismer eller livsmedel eller foder som innehåller sådana i strid med Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1946/2003 om gränsöverskridande förflyttning av genetiskt modifierade organismer,</p> <p>så att gärningen är ägnad att förorena miljön, orsaka andra motsvarande skadliga förändringar i miljön, skräpa ned miljön eller förorsaka fara för hälsan, ska för <i>miljöförstöring</i> dömas till böter eller fängelse i högst två år.</p> <p>Försök till ett uppsåtligt brott som avses i 1 mom. 3 punkten är straffbart.</p> <p>För miljöförstöring döms också den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet på något annat sätt än det som avses i 1 mom. börjar göra ändringar i miljön i strid med</p> <p>markanvändnings- och bygglagen (132/1999), vattenlagen (587/2011) <i>eller</i> marktäktslagen (555/1981) <i>eller</i> avtappningsstadgan för Saimen och Vuoksen <i>eller</i></p>	<p>bryter ned ozonskiktet, c) Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 842/2006 om vissa fluorerade växthusgaser, d) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 649/2012 om export och import av farliga kemikalier, e) Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 850/2004 om långlivade organiska föreningar och om ändring av direktiv 79/117/EEG, eller f) Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1102/2008 om exportförbud för metalliskt kvicksilver och vissa kvicksilverföreningar och kvicksilverblandningar och säker förvaring av metalliskt kvicksilver, eller</p> <p>6) ur landet för ut genetiskt modifierade organismer eller livsmedel eller foder som innehåller sådana i strid med Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1946/2003 om gränsöverskridande förflyttning av genetiskt modifierade organismer,</p> <p>så att gärningen är ägnad att förorena miljön, orsaka andra motsvarande skadliga förändringar i miljön, skräpa ned miljön eller förorsaka fara för hälsan, ska för <i>miljöförstöring</i> dömas till böter eller fängelse i högst två år.</p> <p>Försök till ett uppsåtligt brott som avses i 1 mom. 4–6 punkten är straffbart.</p> <p>För miljöförstöring döms också den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet på något annat sätt än det som avses i 1 mom. börjar göra ändringar i miljön i strid med</p> <p>1) markanvändnings- och bygglagen (132/1999), 2) vattenlagen (587/2011), 3) marktäktslagen (555/1981), 4) avtappningsstadgan för Saimen och Vuoksen,</p>
--	--

<p><i>i strid med</i> bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats, beslut i enskilda fall som meddelats eller planer eller tillstånd som utfärdats med stöd av dessa,</p> <p>så att gärningen är ägnad att medföra så allvarliga miljöförändringar att de kan jämföras med förorening av miljön.</p>	<p>5) bestämmelser eller föreskrifter som utfärdats, beslut i enskilda fall som meddelats eller planer eller tillstånd som utfärdats med stöd av dessa,</p> <p>så att gärningen är ägnad att medföra så allvarliga miljöförändringar att de kan jämföras med förorening av miljön.</p>
--	--

<i>Gällande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
<p style="text-align: center;">2 § <i>Grov miljöförstöring</i></p> <p>Om vid miljöförstöring</p> <p>1) den skada eller fara för skada som vållats miljön eller hälsan är synnerligen stor med beaktande av den orsakade eller hotande skadans långvarighet, omfattning eller andra omständigheter <i>eller</i> 2) <i>brottet begås trots en myndighets påbud eller förbud som har givits med anledning av ett förfarande som avses i 1 §</i></p> <p>och brottet även bedömt som en helhet är grovt, skall gärningsmannen för <i>grova miljöförstöring</i> dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.</p> <p>På försök skall på motsvarande sätt tillämpas vad 1 § stadgar om försök.</p>	<p style="text-align: center;">2 § <i>Grov miljöförstöring</i></p> <p>Om vid miljöförstöring</p> <p>1) <i>eftersträvas avsevärd ekonomisk vinning,</i> 2) <i>brottet begås särskilt planmässigt, eller</i> 3) den skada eller fara för skada som vållats miljön eller hälsan är synnerligen stor med beaktande av den orsakade eller hotande skadans långvarighet, omfattning eller andra omständigheter</p> <p>och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för <i>grova miljöförstöring</i> dömas till fängelse i minst fyra månader och högst sex år.</p> <p>På försök ska på motsvarande sätt tillämpas vad 1 § <i>föreskriver</i> om försök.</p>

<i>Gällande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
<p style="text-align: center;">4 § <i>Miljöförstöring av oaktsamhet</i></p> <p>Den som av annan än grov oaktsamhet</p> <p>1) ingriper i miljön så som avses i 1 § 1 mom. 1 punkten eller 3 mom. eller 2) så som avses i 1 § 1 mom. 2 eller 3</p>	<p style="text-align: center;">4 § <i>Miljöförstöring av oaktsamhet</i></p> <p>Den som av annan än grov oaktsamhet</p> <p>1) ingriper i miljön så som avses i 1 § 1 mom. 1 punkten eller 3 mom. eller 2) så som avses i 1 § 1 mom. 2–4 punkten</p>

<p>punkten bryter mot avfallslagen eller miljöskyddslagen eller bestämmelser som har utfärdats eller föreskrifter, ålägganden eller villkor som har meddelats med stöd av dem,</p> <p>så att den skada som vållas miljön eller hälsan, eller faran för sådan skada, är synnerligen stor med beaktande av den orsakade eller hotande skadans långvarighet, omfattning och andra omständigheter, skall för <i>miljöförstöring av oakt-samhet</i> dömas till böter eller fängelse i högst ett år.</p>	<p>bryter mot avfallslagen eller miljöskyddslagen eller bestämmelser som har utfärdats eller föreskrifter, ålägganden eller villkor som har meddelats med stöd av dem,</p> <p>så att den skada som vållas miljön eller hälsan, eller faran för sådan skada, är synnerligen stor med beaktande av den orsakade eller hotande skadans långvarighet, omfattning och andra omständigheter, ska för <i>miljöförstöring av oakt-samhet</i> dömas till böter eller fängelse i högst ett år.</p>
--	--

<i>Gällande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
(ny)	<p style="text-align: center;">5 a § Grovt naturskyddsbrott</p> <p><i>Om vid naturskyddsbrott</i></p> <p>1) eftersträvas avsevärd ekonomisk vinning, 2) brottet begås särskilt planmässigt, eller 3) genom brottet förorsakas allvarlig fara eller skada för bevarandet av en art, ett naturområde eller något annat naturföremål med beaktande av att den art som är föremål för brottet är synnerligen sällsynt eller hotad eller att den fara eller skada som orsakas arten, naturområdet eller något annat naturföremål är långvarig eller omfattande</p> <p>och brottet även bedömt som en helhet är grovt, ska gärningsmannen för grovt naturskyddsbrott dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år.</p> <p>Försök till ett uppsåtligt brott är straffbart.</p>

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag
om ändring av 58 § i naturvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i naturvårdslagen (1096/1996) 58 § 1 mom. som följer:

<i>Gällande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
58 § <i>Straff</i>	58 § <i>Straff</i>
Om straff för miljöförstöring eller för naturskyddsbrott som strider mot denna lag stadgas i 48 kap. 1–5 §§ strafflagen. -----	Om straff för miljöförstöring eller för naturskyddsbrott som strider mot denna lag <i>föreskrivs</i> i 48 kap. 1–5 <i>och 5 a</i> § i strafflagen. ----- -----

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag
om ändring av 4 § i lagen om skydd av valar och arktiska sälar

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om skydd av valar och arktiska sälar (1112/1982) 4 §, sådan den lyder i lag 700/1995, som följer:

<i>Gällande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
4 §	4 §
Om straff för naturskyddsbrott som begåtts i strid med denna lag stadgas i 48 kap. 5 § 2 mom. strafflagen.	Om straff för naturskyddsbrott som begåtts i strid med denna lag <i>föreskrivs</i> i 48 kap. 5 § 2 mom. <i>och 5 a § i</i> strafflagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag om ändring av 11 § i lagen om Finlands ekonomiska zon

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Finlands ekonomiska zon (1058/2004) 11 §, sådan den lyder delvis
ändrad i lag 544/2014, som följer:

<i>Gällande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
11 § <i>Miljöbrott i den ekonomiska zonen</i>	11 § <i>Miljöbrott i den ekonomiska zonen</i>
<p>Till straff för miljöförstöring, grov miljöförstöring, miljöförseelse, miljöförstöring av oaktsamhet samt naturskyddsbrott i den ekonomiska zonen som begåtts i strid med de lagar som nämns i 3 § 1 mom. döms enligt 48 kap. 1–5 § i strafflagen. På brott som nämns i detta moment tillämpas vad som i strafflagen bestäms om juridiska personers straffansvar.</p> <p>Till straff för brott mot miljöskyddslagen i den ekonomiska zonen döms enligt 224 och 225 § i miljöskyddslagen, till straff för brott mot avfallslagen i den ekonomiska zonen döms enligt 147 § i avfallslagen och till straff för naturskyddsförseelse i den ekonomiska zonen döms enligt 58 § 2 mom. i naturvårdslagen (1096/1996).</p>	<p>Till straff för miljöförstöring, grov miljöförstöring, miljöförseelse, miljöförstöring av oaktsamhet, naturskyddsbrott <i>samt grovt naturskyddsbrott</i> i den ekonomiska zonen som begåtts i strid med de lagar som nämns i 3 § 1 mom. döms enligt 48 kap. 1–5 <i>eller 5 a</i> § i strafflagen. På brott som nämns i detta moment tillämpas vad som i strafflagen bestäms om juridiska personers straffansvar.</p> <p>Till straff för brott mot miljöskyddslagen i den ekonomiska zonen döms enligt 224 och 225 § i miljöskyddslagen, till straff för brott mot avfallslagen i den ekonomiska zonen döms enligt 147 § i avfallslagen och till straff för naturskyddsförseelse i den ekonomiska zonen döms enligt 58 § 2 mom. i naturvårdslagen (1096/1996).</p>

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag
om ändring av 9 § i lagen om Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakning

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakning (1157/2005) 9 § 4 mom.
som följer:

<i>Gällande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
9 § <i>Omhändertagande</i> ----- —	9 § <i>Omhändertagande</i> ----- —
En jakt- och fiskeövervakare har rätt att i enlighet med naturvårdslagens (1096/1996) bestämmelser om omhändertagande ta hand om föremålet för eller hjälpmedlet vid ett naturskyddsbrott som avses i 48 kap. 5 § i strafflagen eller en naturskyddsförseelse som avses i 58 § i naturvårdslagen. Jakt- och fiskeövervakaren har dessutom rätt att ta hand om ett sådant föremål för ett brott som enligt naturvårdslagen skall dömas förverkat till staten. Ett omhändertaget föremål för ett brott, med undantag för bytet, och hjälpmedlet vid brottet skall överlämnas till polisen utan ogrundat dröjsmål, dock senast sju dygn från omhändertagandet.	En jakt- och fiskeövervakare har rätt att i enlighet med naturvårdslagens (1096/1996) bestämmelser om omhändertagande ta hand om föremålet för eller hjälpmedlet vid ett naturskyddsbrott som avses i 48 kap. 5 § i strafflagen, <i>ett grovt naturskyddsbrott som avses i 5 a § i det kapitlet</i> eller en naturskyddsförseelse som avses i 58 § i naturvårdslagen. Jakt- och fiskeövervakaren har dessutom rätt att ta hand om ett sådant föremål för ett brott som enligt naturvårdslagen ska dömas förverkat till staten. Ett omhändertaget föremål för ett brott, med undantag för bytet, och hjälpmedlet vid brottet ska överlämnas till polisen utan ogrundat dröjsmål, dock senast sju dygn från omhändertagandet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 20

Statsminister

Justitieminister

ERIAVÄT MIELIPITEET

Eriävä mielipide

Luonnonsuojelu- ja ympäristörikossäännösten tarkistamista valmisteleva työryhmä on päätnyt ehdottamaan, ettei rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 pykälien ympäristön turmelemista koskevia rikosnimikkeitä muutettaisi. Työryhmän asettamispäätöksessä kuitenkin annettiin työryhmän tehtäväksi selvittää olisiko tarpeen muuttaa rikosnimikkeitä niin, että ne vastaisivat paremmin rikosten luonnetta vaarantamisrikoksina. Asettamispäätöksen mukaan nykyinen nimike ympäristön turmeleminen ei täysin vastaa säännöksen sisältöä, sillä rikoksen täytyminen ei edellytä ympäristön konkreettista turmeltumista, turmeltumisen vaara jo riittää. Samalla todetaan, että rikosnimikkeiden tulisi ytimekkäästi kuvata ja yksilöidä kysymyksessä oleva rikos.

Ympäristöministeriö katsoo, että kyseiset rikosnimikkeet ovat tältä osin harhaanjohtavia ja epäkohta olisi tullut korjata tässä yhteydessä muuttamalla nimikkeitä kuvaamaan paremmin säännösten sisältöä. Ympäristörikossäännösten rikosnimikkeitä ehdittiin työryhmässä käsitellä vain muutamassa kokouksessa, eikä asiaa ole riittävässä määrin selvitetty. Koska työryhmän ehdotuksena syntyvä hallituksen esitys ei näyttäisi ehtivän kuluvalle vaalikaudella päätettäväksi, työryhmälle olisi tullut hakea jatkaa, joka olisi mahdollistanut asiantuntijoiden asianmukaisen kuulemisen. Rikosnimikkeiden muutostarpeesta olisi ollut syytä kuulla ympäristölainsäädännön valvonnasta vastaavia viranomaisia; elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskuksia, kunnan ympäristönsuojelu- ja rakennusvalvontaviranomaisia, ympäristörikosten esitutkinnasta vastaavaa poliisitointia ja Rajavartiolaitosta. Ympäristölainsäädännön valvontaviranomaisista vain Tulli on ollut suoraan työryhmässä edustettuna. Ympäristöministeriön vastaanottamat viestit ympäristönsuojeluviranomaisilta ovat vahvistaneet käsitystä, että rikosnimike on aiheuttanut soveltamisongelmia käytännössä. Työryhmän ehdotuksessa viitataan vain mahdollisiin soveltamisongelmiin.

Suomen kansallinen ympäristörikosseurantaryhmä on vuoden 2012 ympäristörikoskatsauksessaan nostanut 11-kohtaisessa suosituksessa ja kehitysnäkymät -osiossa ympäristörikoslainsäädännön tarkistamisen erityishuomion kohteeksi. Tarkistamisen kohteena olevat säännökset sisältävät ympäristön turmelemisen rikosnimikemuutoksen. Ympäristörikosseurantaryhmään kuuluu poliisin, Tullin, Rajavartiolaitoksen, syyttäjävirston ja ympäristöviranomaisten edustajia, joten raportin tiedot pohjautuvat ympäristölainsäädännön valvonnasta vastaavien tahojen kokemuksiin.

Luonnonsuojelu- ja ympäristörikossäännöksiä tarkistavan työryhmän ehdotuksen mukaan yhtenä perusteena olla muuttamatta ympäristön turmelemisen rikosnimikettä mainitaan se, että nykyiseen rikosnimikkeeseen on viitattu 78 säädöksessä tai muutossäädöksessä. Muutettavien lainkohtien suuri määrä ei saisi olla esteenä tarpeellisenä pidetyille muutoksille. Riittävä valmistelu-aika olisi myös sallinut työryhmän aidosti ja paneutuen käydä läpi erilaisia nimikevaihtoehtoja, jotta säännöksen sisällön mahdollisimman kattava nimike olisi ollut löydettävissä.

Ehdotuksessa olisi myös tullut käsitellä analogiaa muihin vaarantamisrikoksiin, joiden rikosnimikkeessä vaarantamisen käsite on huomioitu, mutta säännöksen sisältö kattaa myös konkreettisen vahingon aiheuttamisen. Esimerkiksi rikoslain 23 luvun liikenteen vaarantamisrikokset ja niiden soveltamiskäytäntö, olisi voitu huomioida ehdotusta laadittaessa.

Helsingissä 26.9.2014

Tia Laine-Ylijoki-Laakso

Eriävä mielipide luonnonsuojelu- ja ympäristörikostyöryhmän mietintöön

Rikoslain 48 luvun ympäristön turmelemisrikosten nimikkeet on vaihdettava ”ympäristön vaarantamiseksi” (1 §), ”törkeäksi ympäristön vaarantamiseksi” (2 §) sekä ”tuottamukselliseksi ympäristön vaarantamiseksi” (4 §).

”Ympäristön turmeleminen” -rikosnimike ei vastaa rikoslain 48 luvussa kriminalisoitujen tekojen tunnusmerkistöjen sisältöä. Käytännön syyttäjän työssä on havaittu, että nykyinen rikosnimike johtaa harhaan sekä kansalaisia että viranomaisia, niin lainkayttäjiä kuin muitakin.

Rikoslain 48 luvun rikosten tunnusmerkistöt eivät edellytä konkreettisen pilaantumistapahtuman aiheuttamista. Pykälästä riippuen tunnusmerkistön toteutumiseksi riittää yleensä joko ns. abstraktin tai konkreettisen vaaran aiheuttaminen ympäristölle. Avainsyyttäjien kokemuksen mukaan ympäristön turmelemisen nimike on osoittautunut vaikeaselkoiseksi ja harhaanjohtavaksi. Se koetaan myös vastaajan taholta leimaavaksi, koska henkilö tuomitaan ”ympäristön turmelemisesta” vaikka välttämättä mitään vahinkoa ei ole tapahtunut. Tuomioistuimet ovat myös joutuneet oikaisemaan tätä otsikon aiheuttamaa väärinkäsitystä perusteluissaan. Valvontaviranomaisilta on myös tullut viestiä, että nimike on harhaanjohtava.

Nimikkeiden muutos korostaisi ja vastaisi pykälien sisältöä aikaisempaa paremmin. Nimikkeet olisivat linjassa myös muiden ns. vaarantamisrikosten nimikkeiden kanssa (vrt. esim. RL 23 luku 1 § Liikenneturvallisuuden vaarantaminen ja 2 § Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen).

Kuten työryhmän asettamiskirjeessä todetaan, ”(R)ikosnimikkeen tulisi ytimekkäästi kuvata ja yksilöidä kysymyksessä oleva rikos. Rikosnimikkeellä on myös pedagoginen merkitys, ja harhaanjohtava rikosnimike saattaa suunnata esimerkiksi valvontaviranomaisten toimintaa. Monissa rikoslain vaarantamisrikoksissa rikoksen luonne käy ilmi suoraan rikosnimikkeestä. Tämän vuoksi tulisi harkita, olisiko vaarantamislementti mahdollista lisätä myös ympäristön turmelemista koskevaan rikosnimikkeeseen.”

Rikosnimikkeen muuttaminen ympäristön vaarantamiseksi korostaa juuri sitä, että jo vaarantaminen on rangaistavaa ja siten vastaa voimassaolevaa ja myös tarkennettua teonkuvausta, vaikka se ei nykyisellään käy ilmi otsikosta, päinvastoin. Mikäli rikollisella teolla on aiheutettu myös tosiasiallista vahinkoa, on ympäristöä tai sen tilaa myös vaarannettu.

Vain harvat seikat puoltavat nykyisen otsikon säilyttämistä. Tekniset syyt (tarve muuttaa kaikkia lainkohtia, jossa nimikkeeseen viitataan) eivät ole nykyaikana riittävä syy, eivätkä sellaiset saa olla lainsäädäntötyön esteenä. Myöskään harhaanjohtavan nimikkeen pitkäaikainen käyttö ei ole riittävä peruste. Myöskään ehdotetun rikosnimikkeen abstraktius (ympäristön vaarantaminen) ei ole peruste vastustaa nimikkeen muuttamista, sillä ympäristö kaikkine suojeltuine ominaisuuksineen (terveys, luonto ja sen toiminnot, luonnonvarojen käyttämismahdollisuudet, yleinen viihtyisyys, erityiset kulttuuriarvot, yleinen virkistyskäyttö) on samalla tavoin abstrakti käsite kuin esim. liikenneturvallisuus. Käsite ”turmeleminen” ei myöskään sisälly aineelliseen ympäristölainsäädäntöön.

Vaihtoehtona esitän rikoslain 48 luvun ympäristön turmelemisrikosten uusiksi rikosnimikkeiksi ”ympäristörikos” (1 §), ”törkeä ympäristörikos” (2 §) ja ”tuottamuksellinen ympäristörikos” (4 §), jotka nekin nykyisiä paremmin vastaavat teonkuvauksessa tarkoitettuja tekoja.

Kunnioitavasti,

Heidi Nummela
kihlakunnansyyttäjä
ympäristörikosten avainsyyttäjä

Eriävä mielipide luonnonsuojelu- ja ympäristörikostyöryhmän mietintöön

Katson, että **työryhmän olisi tullut muuttaa ympäristön turmelemisnimikettä**, joka sisältyy rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 3 pykälisiin.

Nykyinen rikosnimike, ympäristön turmeleminen, ei täysin vastaa säännöksen sisältöä, sillä rikoksen täyttyminen ei edellytä ympäristön konkreettista turmeltumista, vaan jo turmeltumisen vaara riittää. Käytännössä on havaittu, että nykyinen rikosnimike johtaa harhaan sekä kansalaisia että viranomaisia, niin lainkäyttäjää kuin muitakin. Käsite ”turmeleminen” ei myöskään sisälly aineelliseen ympäristölainsäädäntöön.

Rikosnimikkeen tulisi ytimekkäästi kuvata ja yksilöidä kysymyksessä oleva rikos. Rikosnimikkeellä on myös pedagoginen merkitys, ja harhaanjohtava rikosnimike saattaa suunnata esireriksi valvontaviranomaisten toimintaa. Monissa rikoslain vaarantamisrikoksissa rikoksen luonne käy ilmi suoraan rikosnimikkeestä. Tämä kaikki todetaan luonnonsuojelu- ja ympäristörikostyöryhmän asettamiskirjeessä, jonka yhtenä tehtäväksiäntona oli harkita, olisiko vaarantamiselementti mahdollista lisätä myös ympäristön turmelemista koskevaan rikosnimikkeeseen.

Tekniset syyt tai harhaanjohtavan nimikkeen käyttö eivät ole riittävä peruste luopua mahdollisuudesta selvittää nimikettä. **Rikoslain 48 luvun ympäristön turmelemisrikosten nimikkeet on vaihdettava ”ympäristön vaarantamiseksi” (1 §), ”törkeäksi ympäristön vaarantamiseksi” (2 §) sekä ”tuottamukselliseksi ympäristön vaarantamiseksi” (4 §) tai vaihtoehtoisesti neutraalin sävyn omaaviin ”ympäristörikos” (1 §), ”törkeä ympäristörikos” (2§) ja ”tuottamuksellinen ympäristörikos” (4 §).**

Rikosnimikkeen muuttaminen ympäristön vaarantamiseksi korostaa, että jo vaarantaminen on rangaistavaa ja siten vastaa voimassaolevaa ja myös tarkennettua teonkuvausta, vaikka se ei nykyisellään käy ilmi otsikosta, päinvastoin. Mikäli rikollisella teolla on aiheutettu myös tosiasiallista vahinkoa, on ympäristöä tai sen tilaa myös vaarannettu.

Olen tyytyväinen siihen, että työryhmä valmisteli törkeän luonnonsuojelurikoksen säätämisen. Lopuksi kiitän työryhmän vetäjää, sihteeriä ja muita osallistujia hyvästä yhteistyöstä ja mahdollisuudesta osallistua työryhmän työhön.

Kunnioitavasti,

Heli Jutila
FT
Suomen luonnonsuojeluliitto ry.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798- 7105
ISBN 978-952-259-402-0 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.oikeusministerio.fi